

ISKLJUČIVI GOSPODARSKI POJAS

- da li ga proglasiti i kako ga razgraničiti –

Članak je objavljen u Hrvatskoj pravnoj reviji 2001/10

Članak obrađuje isključivi gospodarski pojas (EEZ), i te njegovo razgraničenje između država čije obale leže jedna nasuprot drugoj ili se dodiruju.

1. UVOD

Izbor teme motiviran je činjenicom da pitanje EEZ-a spada u jedno od za Hrvatsku najaktualnijih pitanja s područja prava mora. Članak daje sažeti prikaz pravnog režima EEZ-a, odnosno postavlja osnovni okvir za razumijevanje ove problematike, s time da su jače istaknuti oni dijelovi

Kristian Turkalj, Ministarstvo vanjskih poslova RH

O EEZ-u je objavljen znatan broj radova, a ovdje se navode samo neki koji su korišteni za pisanje ovog članka. Rudolf, D. (ur.), Morski EEZ u međunarodnom pravu, 1988, Split, Naša zakonitost; Rudolf, D., Yugoslav Economic Zone in the Adriatic Sea? u JRMP, br. 1. Beograd, 1988; Ibler, V., Isključiva gospodarska zona s posebnim osvrtom na Jadran, Pomorski zakonik, 1983.; Ibler, V., Međunarodno pravo mora i Hrvatska, Barbat, Zagreb, 2001.; Ibler, V., Rječnik međunarodnog javnog prava, 2. izdanje, Informator, Zagreb, 1987.; Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B., Međunarodno pravo I, Školska knjiga Zagreb, 1993., str. 193-197; Vukas, B., "The New Law of the Sea and Navigation: A View From the Mediterranean", u: International Law in Transition, str. 65-86; Oda, S., "Exclusive economic zone" u Encyclopedia of Public International Law (EPIL), sv. 11, Bernhardt, Amsterdam, Oxford, 1989, str. 102-109; Caflisch, L., "Maritime Boundaries - Delimitation" u: EPIL; str. 300-307; Colson, D.A., "The Legal Regime of Maritime Boundary Agreements" u: Charney, J.I., Alexander, L. M. (eds), International Maritime Boundaries CD-ROM, Kluwer Law International, 1988; Shaw, M.N., International Law, Grotius Publication, Cambridge, 1977., str. 411-416.; Churchill, R.R. and Lowe, A.V., The Law of the Sea, Manchester University press, drugo izdanje, Manchester, 1985, str. 124-2141.; str. 82-83; Smith, Exclusive Economic Zone Claims; An analysis and Primary Documents, 1986.; Gounaris, E., "The Extension and delimitation of sea areas under the sovereignty, sovereign rights and jurisdiction of coastal States", u: Prinosi, sv. 21, Zagreb, 1985; str. 94; Kwiatkowska, Exclusive Economic Zone - General Evolution u: Prinosi, sv. 21, Zagreb, 1985; Škrk, M., "Isključive ekonomske zone u zatvorenim i poluzatvorenim morima" u Prinosi, 22, Zagreb, 1988. tog režima koji su od neposrednog i praktičnog interesa za RH. S jedne strane, to je pitanje da li uopće treba ili ne proglasiti EEZ, a s druge strane to je, u slučaju pozitivnog odgovora na prvo pitanje, pitanje njegovog razgraničenja sa susjednim državama (SRJ i Italijom). U cilju što cjelovitijeg i objektivnijeg sagledavanja problematike razgraničenja EEZ-a, detaljno je analizirana praksa država koja se odnosi kako na do sada sklopljene međunarodne ugovore o razgraničenju EEZ-a, tako i na rješavanje sporova o razgraničenju EEZ-a pred međunarodnim sudskim odnosno arbitražnim tijelima.

2. NASTANAK

EEZ kao pravni institut vuče svoje korijene iz jednostranih akata kojima su pojedine obalne države nakon II. svjetskog rata širile ili su nastojale širiti svoju vlast izvan granica teritorijalnog

mora. Tako je američki predsjednik Truman prvi, svojom proklamacijom od 28. rujna 1945., proglasio zaštićenu ribolovnu zonu izvan granica teritorijalnog mora.² Mjesec dana nakon Trumanove proklamacije zaredali su jednostrani akti niza latinoameričkih država s različitim zahtjevima i pravnim obrazloženjima. Neke od latinoameričkih država proklamirale su suverenost samo nad epikontinentalnim pojasom, dok su druge proklamirale suverenost i nad morem iznad njega. Osim neujednačenosti postavljenih zahtjeva, u to vrijeme vladala je i neujednačenost u nazivima tako svojatnog pojasa. Koristili su se nazivi kao patrimonialno more, pojas specijalnih prava, gospodarski pojas ili ribolovni pojas. Takvo svojtavanje otvorenog mora od strane latinoameričkih država dovelo je do prosvjeda niza država zbog narušavanja načela slobode mora i međunarodnog prava općenito.³

Ženevske konvencije iz 1958. predstavljaju kraj prve faze, ali i prvi uspjeh nastojanja latinoameričkih država da suverenost ili jurisdikciju protegnu nad širokim područjima mora uz svoje obale. Usvajanjem Konvencije o epikontinentalnom pojasu 1958. obalnim državama priznata su suverena prava i jurisdikcija nad morskim dnom i podmorjem do velikih udaljenosti od obale. Kako Ženevske konvencije nisu definirale širinu teritorijalnog mora, moglo bi se reći da su one na neki način išle na ruku državama koje su zahtijevale pojaseve u širini do 200 milja. U sljedećem razdoblju (1958.-1966.) stajališta suprotstavljenih država nisu se mijenjala, nije došlo do novih jednostranih proklamacija, te se zbog toga ovo razdoblje može okarakterizirati kao razdoblje čekanja. Nakon toga slijedi razdoblje (1966.-1970.) u kojem su skoro sve obalne države Latinske Amerike (osim Kolumbije, Gvajane i Venezuele) protegnule svoja suverena prava, jurisdikciju ili suverenost do udaljenosti od 200 milja. Zamisao su, zatim, počele prihvaćati države na afričkom i azijskom kontinentu.⁴ U tim se nastojanjima potvrdila spoznaja da se svaka isključiva vlast obalne države temelji i opravdava rat/one *territohi*. To, zapravo, nikada i nije bilo osporavano. Radilo se samo o tome do koje udaljenosti od obale dotična obalna država smije isključiti ostale države od određenih uporaba mora.⁵ Izraz "isključivi gospodarski pojas (EEZ)" prvi put je upotrijebio predstavnik Kenije na godišnjem sastanku Afričko-azijskog pravno-konzultativnog odbora 1972. godine.⁶ Izvješće tog Odbora izričito je spomenulo širinu EEZ-a od 200 milja. Kako je uskoro postalo očito da takav prijedlog može zadobiti široku podršku, Kenija ga službeno podnijela UN-ovom Odboru za morsko dno.⁷

U početku su se razvijene obalne države opirale koncepciji EEZ-a, premda su neke već bile proglasile ribolovne zone širine 200 milja. No, velike sile su čini se uvidjele kako bi proširenje vlasti obalnih država do udaljenosti od 200 m. m. najviše koristilo upravo njima samima. Shvatile su da će najviše koristiti imati one države koje imaju obale na oceanima, te zbog toga mogu do maksimalno dozvoljene udaljenosti protegnuti zaštitu vlastitih ribljih resursa od eksploatacije koju bi mogla vršiti druga, udaljena država.⁸ Za pomorske sile, ali i za mnoge druge države očuvanje slobode plovidbe kroz EEZ bilo je *condicio sine qua non* za davanje pristanka na uvođenje tog pojasa. Obrat se izgleda dogodio tijekom prvog radnog zasjedanja Treće konferencije UN o pravu mora u Caracasu: pojas je prihvaćen pod uvjetom da se istodobno riješe pitanja prolaska međunarodnim tjesnacima i limitiranja širine teritorijalnog mora na najviše 12 m.m.⁹ Kompromis o osnovnim obilježjima EEZ-a postignut je već u prvoj fazi Treće konferencije UN o pravu mora. Temeljna konstrukcija novog pravnog instituta zapravo je stvorena 1974/75. godine. Poslije, tijekom sljedećih zasjedanja, odredbe su pojašnjavane i dopunjavane, ali one najvažnije (o širini pojasa, pravima i dužnostima obalne države i ostalih država u EEZ-u) ostale su u svojoj biti iste.¹⁰ Obalne države su tijekom cijelog povijesnog razvoja prava mora težile proširivanju svoje vlasti nad sve većim morskim prostorima. Ta težnja je tijekom Treće konferencije o pravu mora konačno rezultirala prihvaćanjem novog morskog pojasa koji je obuhvatio morske prostore na velikim udaljenostima od obale. Dakle, kodifikacijska nastojanja okrunjena su 1982. godine usvajanjem Konvencije o pravu mora koja je i danas mjerodavno pravo za režim EEZ-a.¹¹

Na nastanak EEZ-a utjecalo je niz faktora među kojima se posebice ističe nastojanje obalnih država, pogotovo država u razvoju, da si osiguraju isključivo pravo upravljanja živim bogatstvima u morskom pojasu do udaljenosti od 200 morskih milja od obale. Rudolf ističe tri dominantna činitelja koji su uvjetovali pojavu EEZ-a: "prvo, iscrpljujuće iskorištavanje prirodnih bogatstava na kopnu, moru i u podmorju s alarmantnim gospodarskim i financijskim učincima i ekološkim kaosom uzrokovanim intenzivnim i nekontroliranim iskorištavanjem prirodnih bogatstava; *drugo*, promjene političkih i ekonomskih odnosa i prilika u međunarodnoj zajednici, prije svega osnažena sposobnost brojnih država, posebice onih u razvoju, da ostvaruju trajnu suverenost nad svojim prirodnim bogatstvima; treće, tehnološki i tehnički napredak koji omogućuje raznovrsnu eksploataciju mora i podmorja bez obzira na morsku dubinu i udaljenost od obale".¹²

Konačno treba istaknuti da je EEZ, uslijed njegovog širokog prihvaćanja, smatran dijelom općeg običajnog međunarodnog prava čak i prije završetka Treće UN konferencije o pravu mora.¹³ Oda smatra da se koncept EEZ-a više ne može osporavati.¹⁴ Može se zaključiti da je EEZ znatno izmijenio međunarodno pravo mora s posljedicom znatnog smanjenja površine otvorenog mora. Za Kwiatkowsku ovaj novi institut međunarodnog prava tvori najznačajniji razvojni pomak prava mora još od vremena Hugo Grotiusa.¹⁵

3. POJAM

Morski pojas, nazvan EEZ, može se definirati kao prostor koji je prislonjen na vanjsku granicu teritorijalnog mora, a koji se prostire do udaljenosti od 200 milja računajući udaljenost od polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora, te u kojem obalna država ima određena suverena prava i jurisdikciju.¹⁶ EEZ nije dio ni teritorijalnog mora, ali ni otvorenog mora, već je to poseban objekt međunarodnog prava podvrgnut posve posebnom pravnom režimu. Režim EEZ uređen je, u formalnom smislu, općim običajnim pravom, kao i ugovornim međunarodnim pravom. Pod ugovornim pravom dakako, misli se na Konvenciju o pravu mora i to poglavito, ali ne isključivo, na Dio V. (članci 55.-75.).

U toj zoni ustanovljen je poseban međunarodnopravni režim, kojim su uređeni prava i jurisdikcija obalne države, kao i prava i slobode drugih država. Obalna država u vlastitom EEZ-u ima s jedne strane suverena prava glede određenih djelatnosti, a s druge strane jurisdikciju. Potrebno je istaknuti da obalna država nema suverenost, već da se njena najviša vlast odnosi samo na istraživanje " Rudolf, op. cit, str. 21. i iskorištavanje, očuvanje i gospodarenje živim i neživim prirodnim bogatstvima mora i podmorja, te glede drugih djelatnosti radi ekonomskog istraživanja i iskorištavanja gospodarskog pojasa, dok za sve ostale aktivnosti vrijedi sloboda mora. S druge strane, država ima jurisdikciju što se tiče a) podizanja i upotrebe umjetnih otoka, uređaja i naprava; b) znanstvenog istraživanja i c) zaštite morskog okoliša (članak 56. Konvencije o pravu mora). Potrebno je istaknuti da se određen broj država za sada odlučio na ne proglašavanje EEZ. Umjesto toga, neke od država su proglasile ribolovni pojas, premda takav pojas nije reguliran Konvencijom o pravu mora. U takvom ribolovnom pojasu obalna država vrši suverena prava ograničena na živa morska bogatstva. Postojanje ribolovnog pojasa široko je prihvaćeno, te njegova vanjska granica, kao i kod EEZ-a ne smije prelaziti 200 milja od polaznih crta.¹⁷

U EEZ-u i druge države imaju određena prava i slobode. Prava drugih država u tuđem EEZ-u u osnovi se svode na slobodu plovidbe kakva vlada na otvorenom moru, slobodu preleta, te polaganja morskih kabela i cjevovoda (članak 58. Konvencije). Premda je Konvencijom načelno zagarantrana sloboda plovidbe, identična onoj koja vlada na otvorenom moru, Vukas ističe da je očito da će prava i jurisdikcija obalne države u praksi dovesti do ograničavanja slobode plovidbe.¹⁸ U tom smislu navodi da izgradnja umjetnih otoka, uređaja i naprava te uspostava sigurnosnih zona oko njih može uzrokovati ometanje slobode plovidbe. S druge strane, obalna država u vršenju svojih suverenih prava može poduzeti različite

mjere, uključujući zadržaj broda i sudske postupke, kako bi osigurala poštivanje svojih zakona usvojenih u skladu s Konvencijom. Konačno, često se jurisdikcija države glede zaštite morskog okoliša navodi kao prijetnja slobodi plovidbe.¹⁹ Zbog svega toga, EEZ treba tretirati kao poseban funkcionalni pojas koji ima karakter *sui generis*.²⁰

4. PITANJE PROGLAŠENJA EEZ-a

Kada govorimo o pitanju proglašenja EEZ-a, vrlo važno je istaknuti da obalna država stječe prava iz Dijela V. Konvencije samo ako je proglasila i objavila tu svoju odluku stjecanja i uporabe. Dok to nije učinila svojim interno-pravnim aktom, obalna država po međunarodnom pravu "nema" svoj EEZ. Ibler ističe kako obalna država, vremenski gledano, nije ograničena.²¹ Naime, ne postoji nikakav rok u kojem bi države bile dužne objaviti svoju odluku o proglašenju EEZ-a. Stoga, države ne mogu izgubiti to svoje pravo. To je ujedno i najveća razlika između EEZ-a i epikontinentalnog pojasa. Naime, obalna država u granicama danih zemljopisnih činjenica "ima" svoj epikontinentalni pojas *ipso facto* i *ipso iure*, neovisno o činu proglašenja.²² Dakle, tek trenutkom proglašenja morski prostor prestaje biti dio otvorenog mora i postaje EEZ sa svim pravno relevantnim posljedicama.

Konačno, prilikom donošenja odluke o proglašenju ili ne proglašenju EEZ-a, državama od velike koristi može biti dosadašnja praksa u tome pogledu. Što se tiče prakse država izražene u jednostranim pravnim aktima, može se reći da je do danas 109 država proglasilo EEZ, te da je 15 država proglasilo ribolovni pojas. Od svih 15 država četiri države (Danska, Norveška, Španjolska i Velika Britanija) su na svoje različite teritorije, ovisno o regiji o kojoj je riječ, proglasile u jednoj gospodarski a u drugoj ribolovni pojas.²³ Tako je npr. Španjolska u Sredozemnom moru proglasila ribolovni pojas, a u Atlantskom oceanu EEZ. Dodaju li se ovim državama i one koje su protegnule svoje teritorijalno more do velikih udaljenosti, može se reći da sveukupno 121 država ima proglašen svojevrsan morski pojas na velikoj udaljenosti od obale.²⁴

Gledano po regijama, najviše gospodarskih pojasa proglašeno je u Azijsko-tihooceanskoj regiji (38), potom u Afričkoj (30), Američkoj (29), te najmanje u Europskoj (27). Posebno je interesantna situacija u Sredozemnom moru te s njim povezanim morima (Jadranskom i Crnom moru). Od 25 sredozemnih država 11 ih ima proglašen gospodarski ili ribolovni pojas u Sredozemlju.²⁵ Neke od njih su proglasile svoje gospodarske pojaseve samo izvan Sredozemlja (Francuska i Španjolska).²⁶ Od država koje su proglasile gospodarski pojas, njih šest (Alžir, Egipat, Malta, Maroko, Španjolska i Tunis) nalaze se u Sredozemnom moru,²⁷ pet država (Bugarska, Rumunjska, Rusija, Turska, Ukrajina) u Crnom moru. Prema podacima iz Law of the Sea Bulletina, Alžir je proglasio ribolovni pojas na udaljenosti od 32 milje od zapadne morske granice do Ras Tensa i 52 milje od Ras Tensa do istočne morske granice. Egipat je proglasio EEZ, ali granice toga pojasa nisu poznate.

Malta je proglasila 25 milja ribolovnog pojasa. Maroko je proglasio EEZ do 200 milja, ali nije jasno da li se on odnosi samo na Atlantski ocean ili također i na Sredozemno more. Španjolska je u Sredozemnom moru proglasila ribolovni pojas do crte sredine sa susjednim zemljama.²⁸ Tunis je proglasio ribolovni pojas do dubine od 50 m izobate, što prelazi udaljenost 12 milja od granice od koje se računa širina teritorijalnog mora. Za sada, niti jedna država u Jadranskom moru nije proglasila EEZ, pa tako ni RH, premda je neupitno da temeljem Konvencije o pravu mora ona na to ima pravo.

S obzirom da je velika većina država iskoristila svoje pravo na proglašenje EEZ-a, postavlja se pitanje koji su razlozi da RH to do sada nije učinila. Ibler smatra da oni najvjerojatnije leže u nepostojanju pouzdane procjene o reakciji susjednih država, a i međunarodne zajednice na eventualno proglašenje EEZ-a od strane RH, te dodaje da je pitanje proglašenja u postojećim međunarodnim političkim prilikama prvenstveno političko, a nipošto pravno pitanje.²⁹ Samo neproglašavanje se, navodno, pokušavalo opravdati

razlozima tehničkih nemogućnosti da represivni aparat (policija i vojska) nadzire i sprječava povrede prava koja obalna država ima u svojem EEZ-u. Ibler u potpunosti odbacuje ovakvu argumentaciju ističući da mnoge države ne mogu nadzirati ni svoja teritorijalna mora, a kamoli EEZ-e, pa su ga ipak proglasile.³⁰

Kako bi se moglo odgovoriti na pitanje da li Hrvatska treba ili ne proglasiti EEZ, potrebno je ukazati na sve ono što RH gubi činjenicom da nema svoj EEZ. Dakle, čega se sve RH odriče? Hrvatska se odriče privilegiranog položaja u odnosu na niz prava koja su predviđena Konvencijom o pravu mora. S obzirom da je prof. Ibler u svojoj knjizi "Međunarodno pravo mora i Hrvatska" vrlo detaljno obradio većinu prava kojih se Hrvatska odriče, nepotrebno je ponavljati cijelu analizu, već je dovoljno samo ukratko podsjetiti da se Hrvatska, među ostalom, odriče:

1. suverenih prava radi:

istraživanja (isključivog prava samostalnog znanstvenog istraživanja odnosno odobravanja istraživanja drugim državama u svom EEZ-u),

iskorištavanja (npr. ribolova, ali i druge vrste iskorištavanja mora),

c) očuvanja i gospodarenja živim i neživim bogatstvima (ovo je poglavito važno s obzirom na kontrolu prekomjernog iskorištavanja ribljih i drugih bogatstava);

2. jurisdikcije vezane uz:

podizanje i upotrebu umjetnih otoka, uređaja i naprava,
znanstvena istraživanja mora,

c) zaštitu i očuvanje morskog okoliša (tako si RH uskraćuje pravo da zabrani potapanje npr. radioaktivnog materijala u svom potencijalnom EEZ-u, pravo donošenja propisa radi sprečavanja, smanjivanja i nadziranja onečišćenja morskog okoliša u svom EEZ-u);

3. drugih prava i dužnosti predviđenih Konvencijom (npr. prava progona zbog povrede hrvatskih propisa, itd.).³¹

Ukratko, činjenica da "nema" svoj EEZ lišava državu nekih mogućnosti političkih odluka kojima bi ona izražavala svoje vanjskopolitičke stavove i time sudjelovala u međudržavnim političkim procesima.³² Činjenica da nije proglasila svoj EEZ lišava odnosnu državu, u ovom slučaju Hrvatsku, mogućnosti da izriče svoje osude protiv vojnih vježbi i drugih sličnih vojnih manevara u svom potencijalnom EEZ-u a u neposrednoj blizini svog teritorijalnog mora. Dakle, možemo zaključiti da za doktrinu uopće nema dvojbe o tome da li RH treba proglasiti ili ne EEZ.

5. RAZGRANIČENJE EEZ-a

Pitanje razgraničenja EEZ-a, pojavljuje se kada je morski prostor između dviju država, koje leže sučelice ili se dodiruju, nedovoljno širok, te se uslijed toga njihovi gospodarski prostori preklapaju. Odredba koja sadrži pravila za takve situacije, sadržana u st. 1. članka 74. Konvencije o pravu mora, predstavlja kompromis između oštro sučeljenih gledišta pobornika načela pravičnosti (*equitable principle*) i pobornika načela crte sredine. Sukladno st. 1. članka 74. Konvencije o pravu mora, razgraničenje EEZ-a treba provesti "sporazumom na temelju međunarodnog prava, kako je ono navedeno u članku 38. Statuta Međunarodnog suda, radi postizanja pravičnog rješenja". Oda ističe da se suština ove odredbe nalazi u postizanju pravičnog rješenja, ali dodaje da Konvencija ne definira pravično rješenje, odnosno ne specifikira niti jednu metodu pomoću koje se ono postiže.³³ Također,

Konvencija pozivanjem na "izvore međunarodnog prava iz čl. 38. Statuta Međunarodnog suda" uopće ne daje jasne odgovore o mjerodavnom pravu, budući da je EEZ novost u međunarodnopravnom reguliranju morskih prostora, za razliku od epikontinentalnog pojasa, te se stoga nisu ni mogla razviti nikakva pravila. Uslijed toga, upućivanje na članak 38. u odredbi o razgraničenju EEZ-a čini se u potpunosti nekorisnim. Dakle, može se zaključiti da članak 74. Konvencije o pravu mora u stvari predstavlja "prazno pravilo", te da je odgovore glede razgraničenja EEZ-a potrebno potražiti u praksi država, a posebice u međunarodnoj jurisprudenciji (tu se prvenstveno misli na presude Međunarodnog suda, ali također i na presude arbitražnih sudova).³⁴

Premda je konvencijsko pravilo razgraničenja jednako za gospodarski i epikontinentalni pojas, glede upućivanja na postizanje pravičnog rješenja, to ne znači da se radi o identičnoj pravičnosti, odnosno da se pravičnost ne može razlikovati.³⁵ Ono što je pravično razgraničenje za epikontinentalni pojas ne mora biti pravično za EEZ. U tom smislu Oda ističe da usprkos činjenici primjenjivanja istih načela na sve slučajeve, njihova praktična primjena ovisi o kontekstu, jer dok je načelo udaljenosti u biti vezano za EEZ, epikontinentalni pojas se više oslanja na geološke i geografske okolnosti.³⁶ Zbog toga, može se dogoditi da se ova dva pojasa prilikom razgraničenja ne poklapaju. U cilju izbjegavanja tog problema, države se mogu sporazumjeti da razgraničenje provedu jedinstvenom crtom za oba pojasa. Povlačenje jedinstvene crte može se provesti ili kombiniranjem elemenata pravičnosti obaju pojasa ili identifikacijom neutralnog kriterija koji nije povezan ni s jednim od pojasa, kao što je to uostalom učinio i Međunarodni sud u svojoj presudi o razgraničenju u zaljevu Maine 1984. Sud je, naime, smatrao da se *"razgraničenje treba provesti primjenom samo onih kriterija ili kombinacije kriterija, koji ne daju povlašteni položaj niti jednom od ta dva pojasa, a da istovremeno budu jednako prikladni za razgraničenje svakog od njih"*.³⁷ Ovakvo shvaćanje Međunarodnog suda potvrdila je i kasnija sudska praksa.³⁸

Međutim, ako se oba pojasa razgraničuju istodobno i odjednom, ili ako se gospodarski pojas razgraničuje poslije obavljenog razgraničenja epikontinentalnog pojasa, Rudolf smatra logičnim i praktičnim utvrditi samo jednu, zajedničku graničnu crtu.³⁹ No, kako su države slobodne sporazumom razgraničiti svoje morske prostore na bilo koji način, može se dogoditi da odrede različite granice za epikontinentalni pojas i za stup vode koji se iznad njega nalazi. Odnosno pitanje koje se ovdje postavlja je kako ranije uspostavljena granica epikontinentalnog pojasa utječe na razgraničenje EEZ-a. Odgovarajući na ovo pitanje Calson kaže da se ugovori o razgraničenju epikontinentalnog pojasa mogu svrstati u četiri kategorije: 1) one kod kojih nema informacija da li stranke primjenjuju epikontinentalnu granicu kao granicu gospodarskog pojasa, 2) one koji su formalno prerasli u granicu gospodarskog pojasa, 3) one kod kojih se čini da se neformalno koriste također i kao granica gospodarskog pojasa, te 4) one kod kojih se zna da su stranke povukle drugačiju granicu gospodarskog pojasa od one koja je bila određena za epikontinentalni pojas.⁴⁰ Dakako, za ovaj rad posebno su interesantne kategorije 2) i 4) koje su formalno definirale međusoban odnos tih dviju vrsta granica.

Ugovaranje dviju različitih granica dovodi do toga da se epikontinentalni pojas jedne države nalazi ispod stupa vode koji pripada drugoj državi. Nedostaci povlačenja različitih granica mogu se vidjeti na primjeru izgradnje i upotrebe umjetnih otoka, uređaja i naprava koje su učvršćene na epikontinentalnom pojasu jedne države, no kojima se mora upravljati pod kontrolom druge države koja ima jurisdikciju nad stupom vode iznad epikontinentalnog pojasa. Jednako je teško shvatiti podjelu jurisdikcije susjednih država glede zaštite morskog okoliša ili znanstvenog istraživanja.⁴¹ Premda je za vjerovati da će se države rijetko odlučiti na takvo rješenje, praksa država već poznaje tri takva slučaja: Memorandum o razumijevanju između Indonezije i Australije iz 1981.,⁴² Ugovor između DR Njemačke i Poljske (Oder Bight) iz 1989.,⁴³ te Ugovor između Australije i Papua Nove Gvineje (Torres

Strait) iz 1978.⁴⁴ No, ipak u praksi država dominira poštivanje ranije ugovorenog razgraničenja na način da se samo proširuje polje primjene ranije sklopljenog ugovora i na EEZ. Primjeri za takvo postupanje su sljedeći ugovori: Ugovor između Indonezije i Papua Nove Gvineje (Australije) iz 1973.,⁴⁵ Protokol uz Sporazum između Švedske i Demokratske Republike Njemačke iz 1978.,⁴⁶ Sporazum između Finske i bivšeg SSSR (Finski zaljev i sjeveroistočni dio Baltika iz 1985.,⁴⁷ Ugovor između Poljske i bivšeg SSSR (Baltičkom moru) iz 1985.,⁴⁸ Ugovor između Turske i bivšeg SSSR (Crno more) iz 1987.,⁴⁹ Ugovor između Trinidad Tobago i Venezuele iz 1990.,⁵⁰ te Sporazum između Finske i Švedske (Alandsko more i sjeverni dio Baltičkog mora) iz 1994.⁵¹

6. PRAKSA DRŽAVA U RAZGRANIČAVANJU EEZ-a

Praksa država može biti, kao bitan element međunarodnog običajnog prava, od velike pomoći u procesu razgraničavanja EEZ-a dviju susjednih država, posebice stoga što "prazno pravilo" sadržano u čl. 74. nije od velike pomoći. Analiza prakse država može zasigurno uvelike pomoći nadležnim državnim faktorima u donošenju međunarodnopravno ispravnih, ali politički i gospodarski korisnih odluka. U cilju što preciznijeg određivanja i utvrđivanja najprikladnije metode razgraničenja EEZ-a, a koja osigurava pravično rješenje sukladno članku 74. Konvencije o pravu mora, potrebno je provesti što cjelovitiju analizu do sada sklopljenih ugovora. Stoga, se u ovom dijelu analizira ukupno 70 ugovora prikupljenih iz različitih, autoru dostupnih izvora.⁵² Analiza međunarodnih ugovora kojima se razgraničuju samo EEZ, već i one koji uspostavljaju granice ribolovnog pojasa odnosno kojim se uspostavlja jedinstvena više-funkcionalna morska granica. Kako s jedne strane ribolovni pojas nije konvencijski reguliran, te kako se uspostavljanjem ribolovnog pojasa ostvaruje jedna od svrha EEZ-a, činilo se logičnim uključiti ga u ovu analizu. U ostalom u Sporazumu između Danske (Grenlanda) i Norveške (Jan Mayena) države su bile suglasne da se granica ribolovnog pojasa odredi temeljem prava koje je mjerodavno za razgraničenje EEZ-a, te je Međunarodni sud tako i postupio.⁵³ Što se tiče razloga za uvrštavanje ugovora o više-funkcionalnim morskim granicama oni, s jedne strane, proizlaze iz činjenice da je upravo cilj sklapanja takvih ugovora bio percepcija budućeg razvoja prava mora odnosno percepcija pojave novog pojasa na moru, a s druge strane, da za sada samo manji broj ugovora izričito spominje EEZ. Dok ih se svega nekoliko odnosi isključivo na EEZ,⁵⁴ do danas je zaključeno ukupno 50 ugovora koji uspostavljaju jedinstvenu više-funkcionalnu granicu, a taj se broj stalno povećava.⁵⁵ Stoga se činilo nužnim, za dobivanje što cjelovitije predodžbe, u analizu uključiti ove tri kategorije ugovora.

Analizirani ugovori razvrstavaju se, s obzirom na primijenjenu metodu, na (i) one koji primjenjuju jedino ekvidistancu (bilo da se radi o striktnoj, simplificiranoj ili modificiranoj ekvidistanci - ukupno 46 ugovora), na (ii) ugovore koji primjenjuju istovremeno više metoda od kojih je bar jedna ekvidistanca (ukupno 9 ugovora), zatim, na (iii) ugovore koji primjenjuju metodu paralela zemljopisnih dužina i širina (ukupno 9 ugovora), te konačno na (iv) one (njih 5) kod kojih se ne može sa sigurnošću utvrditi primijenjena metoda.

U ukupno 50 ugovora primijenjena je ekvidistanca, s time da su države, s obzirom na okolnosti slučaja, u nekima ugovorile primjenu striktnu, u nekima simplificiranu, a u nekima modificiranu ekvidistancu. Također, u nekim slučajevima je došlo do kombiniranja ovih triju tipova ekvidistancu. Radi boljeg razumijevanja korisno je ukratko ukazati po čemu se one razlikuju. Striktna ekvidistanca spaja sve točke koje su na jednakoj udaljenosti od obala dviju država te na taj način nastaje granična crta koja se sastoji od velikog broja povezanih segmenata. Kako bi se granična crta pojednostavila smanjuje se broj točaka koje se povezuju ravnim crtama, a koje se nalaze na jednakoj udaljenosti od obala. Na taj način nastaje simplificirana ekvidistanca. Konačno,

modificirana ekvidistanca, u pravilu najviše odstupa od striktno ekvidistance, a nastaje uvažavanjem (s potpunim ili djelomičnim učinkom) određenih posebnosti koje postoje u prostoru razgraničenja. Slijedi popis ugovora u kojima je primijenjena ekvidistanca, s kratkim opisom i specifičnostima svakog pojedinog ugovora u fusnoti. To su sljedeći ugovori:

- 1) Ugovor između Brazila i Urugvaja iz 1972.⁵⁶
- 2) Ugovor između Indonezije i Papua Nove Gvineje (Australije) iz 1973.⁵⁷
- 3) Ugovor o rijeci Rio la Plata i odgovarajućoj morskoj granici između Urugvaja i Republike Argentine iz 1973.⁵⁸
- 4) Sporazum između Šri Lanke i Indije (Zaljev Manaar i Bengalski zaljev) iz 1976.⁵⁹
- 5) Sporazum između Kube i Meksika iz 1976.⁶⁰
- 6) Sporazum između Indije i Malidva iz 1976.⁶¹
- 7) Sporazum između Haitija i Kube iz 1977.⁶²
- 8) Ugovor između SAD i Kube iz 1977.⁶³
- 9) Sporazum između Dominikanske Republike i Kolumbije iz 1978.⁶⁴
- 10) Sporazum između Kolumbije i Haitija iz 1978.⁶⁵
- 11) Ugovor između SAD i Venezuele iz 1978.⁶⁶
- 12) Protokol uz Sporazum između Švedske i DR Njemačke o razgraničenju epikontinentalnog pojasa, iz 1978.⁶⁷
- 13) Ugovor između Dominikanske Republike i Venezuele iz 1979.⁶⁸
- 14) Sporazum između Danske i Norveške (Otok Faroe) iz 1979.⁶⁹
- 15) Konvencija između Francuske i Tonga iz 1980.⁷⁰
- 16) Ugovor između Kostarike i Republike Paname iz 1980.⁷¹
- 17) Sporazum između Finske i bivšeg SSSR-a (Finski zaljev) iz 1980. i s njim usko povezan kasniji Sporazum iz 1985.⁷²
- 18) Konvencija između Francuske i Mauricijusa (otoci Reunion i Mauricijus) iz 1980.⁷³
- 19) Ugovor između SAD (Američka Samoa) i Otočja Cook iz 1980.⁷⁴
- 20) Sporazum između Burme (Mjanma) i Tajlanda iz 1980.⁷⁵
- 21) Ugovor između SAD-a i Novog Zelanda (Tokelua) iz 1980.⁷⁶
- 22) Ugovor između Indonezije i Papua Nove Gvineje iz 1980.⁷⁷
- 23) Sporazum između Brazila i Francuske (Guiane) iz 1981.⁷⁸
- 24) Sporazum između Santa Lucije i Francuske iz 1981.⁷⁹
- 25) Sporazum između Australije i Francuske iz 1982.⁸⁰
- 26) Sporazum između Francuske i Fijia iz 1983.⁸¹
- 27) Konvencija između Francuske i Velike Britanije iz 1983.⁸²
- 28) Ugovor između Kolumbije i Kostarike iz 1984.⁸³
- 29) Sporazum između Švedske i Danske iz 1984.⁸⁴
- 30) Konvencija između Kostarike i Ekvadora iz 1985.⁸⁵
- 31) Ugovor između Poljske i bivšeg SSSR-a (Baltičko more) iz 1985.⁸⁶
- 32) Sporazum između bivšeg SSSR-a i DR Koreje iz 1986.⁸⁷
- 33) Ugovor između Turske i bivšeg SSSR-a iz 1987.⁸⁸
- 34) Sporazum između Burme (Mjanma) i Indije iz 1986.⁸⁹
- 35) Sporazum između Solomonskih otoka i Australije iz 1988.⁹⁰
- 36) Ugovor između Papua Nove Gvineje i Solomonskih otoka iz 1989.⁹¹
- 37) Sporazum Poljske i Švedske⁹²
- 38) Sporazum između Otočja Cook i Francuske iz 1990.⁹³
- 39) Sporazum između Solomonskih otoka i Francuske (Nova Kaledonija) iz 1990.⁹⁴
- 40) Ugovor između Kabo Verde i Senegala iz 1993.⁹⁵
- 41) Sporazum između Indije i Tajlanda (Andamansko more) iz 1993.⁹⁶

- 42) Ugovor između SAD i Velike Britanije (Puerto Rico/ Američki djevičanski otoci i Britanski djevičanski otoci) iz 1993.⁹⁷
- 43) Ugovor između SAD i Velike Britanije (Američki djevičanski otoci i Anguilla) iz 1993.⁹⁸
- 44) Ugovor između Jamajke i Kolumbije iz 1993."
- 45) Sporazum između Jamajke i Kube iz 1994.¹⁰⁰
- 46) Sporazum između Vlade Republike Francuske (St. Martina i St. Barthelemy) i Velike Britanije (Anguilla) iz 1996.¹⁰¹
- 47) Sporazum između Francuske i Velike Britanije (Guade loupe i Montserrat) iz 1996.¹⁰²

Raznolikost okolnosti koje su određivale prostor razgraničenja, kod pojedinih ugovora doveo je u devet slučajeva do primjene različitih metoda razgraničenja na pojedine dijelove morske granice. U pravilu je jedna od primijenjenih metoda bila ekvidistanca, bilo u svom striktnom, modificiranom ili simplificiranom obliku. Zbog ovakvog kombiniranja metoda razgraničenja možemo ih označiti kao ugovore s mješovitim razgraničenjem. Primjere takvog povlačenja granica možemo naći u sljedećim ugovorima:

1. Ugovor između Kolumbije i Paname iz 1976.¹⁰³
2. Ugovor između Venezuele i Nizozemske iz 1978.¹⁰⁴
3. Ugovor između Australije i Papua Nove Gvineje (Torres Strait) 1978.¹⁰⁵
4. Memorandum o razumijevanju između Indonezije i Australije iz 1981.¹⁰⁶
5. Sporazum između Dominike i Francuske iz 1987.¹⁰⁷
6. Ugovor između Danske i DR Njemačke iz 1988.¹⁰⁸
7. Sporazum između Tanzanije i Mozambika iz 1988.¹⁰⁹
8. Ugovor između Trinidad Tobago i Venezuele iz 1989, konzumiran Ugovorom iz 1990. Ugovor iz 1990. propisuje da oba ugovora (Ugovor iz 1942. i Ugovor iz 1989.) prestati važiti onog momenta kada njihove stranke postanu vezane Ugovorom iz 1990.¹¹⁰
9. Sporazum između Finske i Švedske (Alandsko more) iz 1994.¹¹¹

U Latinskoj Americi i Africi često su se morske granice povlačile metodom paralela zemljopisnih širina ili dužina. Takva metoda razgraničenja primijenjena je u sljedećih devet ugovora:

1. Sporazum između Perua i Ekvadora iz 1952.¹¹²
2. Sporazum između Čilea i Perua o morskoj granici proglašenom Deklaracijom o morskim pojasima iz 1952.¹¹³
3. Ugovor između Cambije i Senegala iz 1975.¹¹⁴
4. Sporazum između Ekvadora i Kolumbije iz 1975.¹¹⁵
5. Ugovor između Kenije i Tanzanije iz 1976.¹¹⁶
6. Ugovor između Kolumbije i Kostarike iz 1977.¹¹⁷
7. Ugovor između Venezuele i Francuske iz 1980.¹¹⁸
8. Ugovor o moru i prijateljstvu između Argentine i Čilea, iz 1984.¹¹⁹
9. Ugovor između Kolumbije i Hondurasa iz 1986.¹²⁰

Po izabranoj metodi posebni primjeri razgraničenja, koji se temelje na nekim povijesnim, političkim ili sličnim okolnostima, odnosno kod kojih pravičnost dovodi do granice za koju je teško utvrditi metodu, mogu se izdvojiti sljedeći ugovori:

- 1) Sporazum između Islanda i Norveške (Jari Mayen) iz 1980.¹²¹
- 2) Sporazum između Švedske i bivšeg SSSR-a (Baltičko more) iz 1988.¹²²

- 3) Ugovor između DR Njemačke i NR Poljske (Oder Bight) iz 1989.¹²³
- 4) Sporazum između SAD i bivšeg SSSR iz 1990.¹²⁴
- 5) Sporazum između Dominikanske Republike i Velike Britanije (otoci Turks i Caicos) iz 1996.¹²⁵

7. SUDSKO UREĐENJE GRANICA EEZ-a

Od trenutka nastanka pa sve do danas države su svega nekoliko puta iznosile pred međunarodna pravosudna tijela pitanje razgraničenja EEZ-a. U pravilu su tražile od suda (tu se misli kako na Međunarodni sud tako i na arbitražni sud) da povuče jedinstvenu više-funkcionalnu morsku granicu (*single all-purpose maritime boundary*) koja će razgraničiti morske prostore pod različitom vrstom jurisdikcije. Dakle, države su od suda tražile razgraničenje koje nije regulirano Konvencijom u pravu mora.

Takav zahtjev su prvi puta Međunarodnom sudu postavile Kanada i SAD 1982. godine u sporu oko razgraničenja u zaljevu Maine.¹²⁶ Kako do tada Međunarodni sud nikada nije povlačio jedinstvenu morsku granicu za morske pojaseve pod različitim vrstama jurisdikcije, jedan od glavnih zadataka mu je bio da odredi kriterije razgraničenja koji će biti primjenjivi za istodobno razgraničenje oba pojasa. Katar i Bahrein su se 1991. godine također obratili Međunarodnom sudu sa sličnim zahtjevom. Naime, tražili su od Međunarodnog suda da povuče jedinstvenu morsku granicu između njihovih odgovarajućih morskih prostora: morskog dna, podzemlja i stupa vode.¹²⁷ Osim pred Međunarodni sud, države su sporove o razgraničenju EEZ-a podnosile i na arbitražu. To se do sada dogodilo u dva slučaja. Gvineja i Gvineja Bisausu 1983. godine iznijele sporo morskoj granici na arbitražu od koje su tražile da odredi jednu crtu razgraničenja za teritorijalno more, EEZ-e i epikontinentalni pojas.¹²⁸ S druge strane, Kanada i Francuska su 1989. godine za područje otoka St. Pierre i Miquelon zatražile od arbitražnog suda da uspostavi jedinstveno razgraničenje koje će uređivati sva prava i jurisdikciju koje stranke mogu vršiti temeljem međunarodnog prava.¹²⁹

Jedino u sporu između Danske i Norveške o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen, Međunarodni sud nije bio ovlašten za povlačenje jedinstvene više-funkcionalne morske granice, premda je istovremeno razgraničavao dva različita morska pojasa (ribolovni pojas i epikontinentalni pojas). Naime, Danska je 1988. godine jednostrano pokrenula postupak pred Međunarodnim sudom, tako da nije postojao sporazum (kompromis) sličan onome u sporu o zaljevu Maine.¹³⁰

Sve u svemu može se reći da je judikatura svojim presudama i uvođenjem jedinstvene više-funkcionalne granične crte znatno utjecala na daljnji razvoj međunarodnog prava u dijelu koji se odnosi na razgraničenje morskih prostora. Svi ti sporovi, a pogotovo u njima donesene presude, dobro ilustriraju različito poimanje država glede raznih pravnih pitanja vezanih uz razgraničenje EEZ-a. Prvenstveno se to odnosi na određivanje mjerodavnog prava, ali i na mnoga druga pitanja: povlačenje provizorne crte sredine, pitanje metoda i kriterija razgraničenja, pitanje posebnih i relevantnih okolnosti, itd. Odgovori na ta pitanja, te zaključci međunarodnih pravosudnih tijela od osobitog su interesa za bolje razumijevanje "praznog pravila" sadržanog u članku 74. Konvencije o pravu mora. Zbog toga se čini korisnim ukratko izložiti bar neka važnija pitanja, te najvažnije zaključke do kojih su došla ta pravosudna tijela u svojim presudama.

7.1. Mjerodavno pravo

Jedno od najvažnijih pitanja prilikom započinjanja procesa razgraničenja je zasigurno pitanje mjerodavnog međunarodnog prava koje treba primijeniti na konkretan slučaj. Ono će se razlikovati ovisno od okolnosti svakog konkretnog slučaja. Prvenstveno će ono zavisiti o tome da li su stranke spora vezane nekim mnogostranim ugovorom ili se na njih treba primijeniti običajno pravo. Također, mjerodavno pravo će ovisiti od samog

pitanja koje se postavlja pred sud ili pred države koje žele izvršiti razgraničenje. U svakom slučaju, prilikom određivanja mjerodavnog prava od velike pomoći mogu biti i stavovi međunarodnih pravosudnih tijela u tom pogledu.

Treba napomenuti daje povlačenje jedinstvene više-funkcionalne morske granice imalo značajan utjecaj i na samo određivanje mjerodavnog prava. Međunarodni sud je u sporu o zaljevu Maine odbacio primjenu Ženevske konvencije o epikontinentalnom pojasu, posebice njen članak 6. (odnosno u njemu sadržano pravilo crta sredine/ posebne okolnosti), iz razloga što se osim epikontinentalnog pojasa istovremeno povlači i granica EEZ-a. Međunarodni sud je zaključio da u slučaju povlačenja jedinstvene morske granice, članak 6. Ženevske konvencije o epikontinentalnom pojasu nema obvezatnu snagu čak ni između država koje su stranke te Konvencije.¹³¹ Prema mišljenju Međunarodnog suda primjena članka 6. Ženevske konvencije na istovremeno razgraničenje epikontinentalnog pojasa i stupa vode iznad njega, pretvorilo bi stup vode (EEZ-e) u običan pripadak morskog dna i podzemlja. Stoga je Međunarodni sud stvorio vlastito pravilo koje je slijedilo tendencije razvoja prava mora izražene u Konvenciji o pravu mora, premda u tom trenutku Konvencija još nije bila na snazi. Prema mišljenju Međunarodnog suda, opće međunarodno pravo propisuje sljedeće pravilo razgraničenja između država:

"(1) Razgraničenje na moru između država čije obale leže sučelice ili se dodiruju ne smije se provesti jednostrano od strane jedne od tih država. Takvo razgraničenje mora se tražiti i provesti putem sporazuma, koji slijedi po zaključenju pregovora vođenih u dobroj vjeri s istinskom namjerom postizanja pozitivnog rezultata. No, ukoliko se takav sporazum ne može postići, razgraničenje treba izvršiti putem treće strane koja posjeduje potrebne kompetencije.

(2) U oba slučaja, razgraničenje treba izvršiti primjenom kriterija pravičnosti i korištenjem praktičnih metoda koje mogu, s obzirom na zemljopisnu situaciju područja i ostale relevantne okolnosti, osigurati pravično rješenje, (vlastiti prijevod)"¹³²

Dakle, Međunarodni sud je kao cilj razgraničenja postavio pravično razgraničenje. Navedeno gledanje potvrdila je i kasnija arbitraža u sporu između Kanade i Francuske o razgraničenju vezanom uz otoke St. Pierre i Miquelon.¹³³ Naime, stranke su bile suglasne u odnosu na primjenu temeljnog pravila prema kojem razgraničenje treba provesti u skladu s načelom pravičnosti, ili kriterijem pravičnosti, uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti, u cilju postizanja pravičnog rješenja.¹³⁴ Štoviše, arbitražni sud je eksplicite potvrdio stav Međunarodnog suda o neprimjenjivosti članka 6. Ženevske konvencije prilikom povlačenja jedinstvene i više-funkcionalne morske granice.¹³⁵

U arbitražnoj presudi o morskome razgraničenju između Gvineje i Gvineje Bisau, arbitražni sud se nije previše bavio mjerodavnim pravom, već si je jednostavno postavio cilj: traženje pravičnog rješenja u skladu s odredbama čl. 74. st. 1. i čl. 83. st. 1. Konvencije o pravu mora.¹³⁶ U cilju da bilo koje razgraničenje bude provedeno na pravičnoj i objektivnoj osnovi, prema mišljenju arbitražnog suda nužno je osigurati da, koliko god je to moguće, svaka država kontrolira morske teritorije ispred svoje obale i u svojoj blizini.¹³⁷

Kako u sporu između Norveške i Danske, za razliku od spora u razgraničenju u zaljevu Mine, nije postojala suglasnost stranaka za povlačenje jedinstvene crte, Međunarodni sud je morao odvojeno ispitati pravila mjerodavnog prava za svaki od morskih pojasa.¹³⁸ Za razgraničenje epikontinentalnog pojasa Međunarodni sud je ustanovio mjerodavnost članka 6. Ženevske konvencije o epikontinentalnom pojasu, ali je napomenuo da se također treba voditi računa o običajnom pravu, te o činjenici da se istovremeno razgraničuje i ribolovni pojas.¹³⁹ Glede ribolovnog pojasa, Međunarodni sud je zaključio da mjerodavno pravo čine pravila međunarodnog običajnog prava. Nakon razmatranja relevantnih presedana i Konvencije o pravu mora iz 1982. godine, Međunarodni sud je došao do zaključka da "pravičan rezultat" kao "cilj svakog razgraničenja", predstavlja običajno pravo u odnosu na razgraničenje obaju ovih pojasa.¹⁴⁰ U obrazloženju ovakvog

svog zaključka, Međunarodni sud je podsjetio na ranije izrečeni stav u svojoj presudi o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte: da premda se razgraničuje samo epikontinentalni pojas, u modernom pravu ta su dva instituta - epikontinentalni pojas i EEZ -međunarodno povezani, te se zbog toga posebno značenje treba pridati onim elementima, kao što su udaljenost od obale, koji su zajednički za oba morska pojasa.¹⁴¹ Međunarodni sud je isto učinio i u sporu između Katara i Bahreina.¹⁴² Međunarodni sud je još jednom naglasio da bez obzira na to koji se od ta dva pojasa (epikontinentalni ili EEZ-e) razgraničuje, prilikom razgraničenja ne mogu se zaobići pravila i načela mjerodavna za drugi pojas koji se nerazgraničuje.

Dakle, s obzirom na mjerodavno pravo sud prilikom razgraničenja morskih prostora utvrđuje ili "posebne okolnosti" (u slučaju da je mjerodavan članak 6. Ženevske konvencije ili članak 15. Konvencije o pravu mora) ili "relevantne okolnosti" (u slučaju da je mjerodavno običajno pravo). Međunarodni sud u sporu između Norveške i Danske pravi razliku između "posebnih okolnosti" i "relevantnih okolnosti". Koncept posebnih okolnosti raspravljan je na I. Konferenciji o pravu mora, te je uključen u Ženevske konvencije iz 1958., te u Konvenciju o pravu mora iz 1982., ali samo u odnosu na teritorijalno more. Posebne okolnosti su za Međunarodni sud "one okolnosti koje mogu modificirati rezultat do kojeg je došlo jednostavnom primjenom načela ekvidistance". Opće međunarodno pravo, kako se razvilo djelovanjem Među narodnog suda i arbitraža, te tijekom III. Konferencije o pravu mora, uvelo je koncept "relevantnih okolnosti". Međunarodni sud smatra da se relevantne okolnosti može opisati kao "činjenica koja se nužno mora uzeti u obzir u postupku razgraničenja."¹⁴³ Premda je sud rekao da u stvari ne postoji zatvoreni popis okolnosti koje bi se mogle tretirati kao relevantne, ipak su se u praksi iskristalizirale one koje su usko vezane uz geografske oblike. Praksa država pokazuje da su geografske okolnosti u većini slučajeva glavne okolnosti koje su uzete u obzir od strane država prilikom zaključivanja ugovora o morskim granicama. Čak i onda kada su drugi faktori (kao što su ekonomski, politički i sigurnosni faktori) uzeti u obzir, oni su u pravilu korišteni da dotjeraju granicu konstruiranu na temelju geografskih okolnosti.¹⁴⁴ Tako je Međunarodni sud u dansko-norveškom sporu kao posebnu odnosno relevantnu okolnost uzeo nejednaku duljinu obala. Omjer duljina obala iznosio je 1. naprema 9. u korist Grenlanda.¹⁴⁵ Sud je zaključio da, u svijetlu postojećih presuda, nejednakost duljina obala tvori posebnu okolnost koja se treba uzeti u obzir pri povlačenju crte sredine na način da se ona povuče bliže obali Jan Mayena, a u korist Grenlanda. Ovo ne znači da se odnos duljina obala treba primijeniti matematički na razgraničenje, kakao je to željela Danska, već pri povlačenju crte treba uzeti u obzir i neke druge posebne okolnosti.¹⁴⁶ Jedna od takvih okolnosti je i pristupačnost bogatstvima spornog područja, poglavito ribljim bogatstvima.¹⁴⁷ U slučaju kad bi se razgraničenje izvršilo crtom sredine, pristupačnost tim bogatstvima bila bi nepravično podijeljena na štetu Danske. Stoga je i ova posebna okolnost govorila u prilog pomicanja crte sredine prema Jan Mayenu.

7.2. Kriteriji i metode primjenjive u cilju postizanja pravičnog rješenja

Kako Kanada i SAD nisu bile vezane pravilima ugovornog prava ili drugim pravilima koja primjenjuju određene kriterije pravičnosti ili koriste određene metode, Međunarodni sud je ustanovio primjenjive kriterije i metode koji se teoretski mogu primijeniti u ustanovljavanju smjera jedinstvene više-funkcionalne morske granice. Međunarodni sud je istaknuo sljedeće kriterije pravičnosti: kriterij izražen u klasičnoj formuli da kopno dominira morem; kriterij koji, u odsutnosti posebnih okolnosti, zagovara jednaku podjelu preklapajućih pojasa; kriterij da se, kad god je moguće, morski nastavak obale koja pripada nekoj državi ne poteže (non-encroachment) nad prostorima koji su suviše blizu obale druge države; kriterij sprječavanja, koliko god je to moguće, svakog učinka odsijecanja morskih

projekcija obale ili dijela obale bilo koje zainteresirane države; te kriterij pomoću kojega će se, u određenim okolnostima, izvući zaključak s odgovarajućim posljedicama zbog nejednakosti duljina obala država u istom prostoru razgraničenja.¹⁴⁸

Trenutno stanje običajnog prava propisivalo je primjenu kriterija pravičnosti, ali bez ikakve naznake načina na koji će se birati, kao i bez naznake metode koja će ih primijeniti.¹⁴⁹ Zbog toga je Međunarodni sud morao među cijelim nizom primjenjivih kriterija i metoda izabrati najprikladnije za postojeći spor. Prema mišljenju Međunarodnog suda, *"razgraničenje se mora provesti samo primjenom kriterija, ili kombinacije kriterija, koji ne daju povlašteni položaj niti jednom od ta dva pojasa, te su istovremeno jednako prikladni za razgraničenje svakog od njih"*.¹⁵⁰ Imajući to na umu, sud je za osnovni kriterij razgraničenja uzeo jednaku podjelu ovih prostora, u kojima se morski produžeci obala dviju država, preklapaju.¹⁵¹ Ova metoda je tražila korekciju s obzirom na različite duljine susjednih obala, te s obzirom na prisutnost malih otoka, stijena i grebena suhih za niske vode.¹⁵²

7.3. Način postupanja suda prilikom odlučivanja o konkretnoj graničnoj crti

Prilikom razgraničavanja EEZ-a važnu ulogu ima i postupanje odnosno sam redosljed kojim će se pojedini postupci provoditi. Tako je u pravilu u svim sporovima do sada Sud razgraničavanje započinjao utvrđivanjem relevantnog prostora razgraničenja. Međunarodni sud je, sukladno prijašnjoj praksi, u sporu između Katara i Bahreina, smatrao prikladnim započeti proces razgraničenja povlačenjem provizorne crte sredine.¹⁵³ Po povlačenju crte sredine Sud se okrenuo ispitivanju postojanja okolnosti koje bi mogle sugerirati prilagođavanje ili pomicanje crte sredine s ciljem postizanja pravičnog rješenja. Pored toga, istaknuo je da su pravilo ekvidistance/posebne okolnosti (koje je primjenjivo na razgraničenje teritorijalnog mora) i pravilo pravičnosti/relevantne okolnosti (kako se ono razvilo kroz praksu država i judikaturu u odnosu na epikontinentalni pojas i EEZ) usko povezani.¹⁵⁴

Za razgraničenje epikontinentalnog pojasa u norveško-danskom sporu Međunarodni sud je smatrao prikladnim započeti postupak s povlačenjem crte sredine, te je potom prešao na ispitivanje postojanja posebnih okolnosti kako bi se ustanovilo da li tako povučena crta dovodi do nepravičnog rezultata. Takva procedura je, prema mišljenju suda sukladna članku 6. Ženevske konvencije.¹⁵⁵ S druge strane i običajno pravo, koje uređuje razgraničenje epikontinentalnog pojasa, izraženo kroz sudske odluke, pokazuje da se crta sredine kao provizorna crta prilagođava u cilju postizanja pravičnog rješenja.¹⁵⁶ U anglofrancuskom sporu stranke su također bile vezane člankom 6. Ženevske konvencije, te je arbitražni sud stoga smatrao da ima obvezu primijeniti načelo ekvidistance pod uvjetom da zbog postojanja posebnih okolnosti nije opravdana neka druga granica.¹⁵⁷

Na nešto drugačiji način postupao je arbitražni sud u sporu između Gvineje i Gvineje Bisau. Naime, arbitražni sud nije povlačio provizornu ekvidistancu, već je postupak razgraničenja počeo s ispitivanjem osnovanosti crta koje su predložile stranke. Kako je prvo ocijenio opravdanost ekvidistance,¹⁵⁸ koju je predlagala Gvineja Bisau, moglo bi se reći da je arbitražni sud i u ovom sporu na neki način krenuo od ekvidistance. Ono što je čudno u daljem postupanju arbitražnog suda je njegovo postupanje nakon odbacivanja od stranaka predloženih graničnih crta. Naime, arbitražni sud je prvo povukao svoju crtu bez da je prije toga ispitao sve relevantne okolnosti. Njih je detaljno obradio tek nakon povlačenja konkretne crte, te je konstatirao da one nisu takve da bi mogle utjecati na njegovu odluku o razgraničenju. Na taj način arbitražni sud je odstupio od uobičajenog postupanja koje predviđa da se odluka o razgraničenju donosi uzimajući u obzir sve relevantne okolnosti.

8. ZAKLJUČAK

Proglašenje EEZ-a je od prvorazrednog gospodarskog značenja za Republiku Hrvatsku. Pitanje proglašenja ima značajne političke reperkusije kako na unutrašnjem tako i na

vanjsko-političkom planu. S pravnog aspekta neupitno je da RH ima pravo proglasiti EEZ i da to njeno pravo ne zastarijeva.¹⁵⁹ Stoga je pitanje trenutka isključivo političko pitanje. No, pri tom valja imati na umu da bi zakašnjelo proglašenje EEZ-a moglo sam čin proglašenja učiniti bespredmetnim. Naime, moglo bi se dogoditi da se u vremenu do proglašenja uništi sve ono zbog čega se inače proglašava EEZ. U slučaju Jadranskog mora proglašenje EEZ-a je prvenstveno potrebno radi zaštite ribljeg fonda, arheoloških dobara pod morem, te zaštite okoliša.

No, ukoliko i kada dođe do proglašenja EEZ-a, automatski će se postaviti pitanje povlačenja njegovih granica, odnosno njegovog razgraničenja u odnosu na susjedne države. Samo razgraničenje se, za razliku od proglašenja koje je predmet jednostrane odluke, ne može provesti jednostrano. Potreban je sporazum stranaka ili, ukoliko on izostane, odluka trećeg (npr. Međunarodnog suda ili arbitraže).¹⁶⁰ U slučaju Hrvatske proglašenje EEZ-a otvoriti će pitanje razgraničenja s dvije različite države od kojih svako ima drugačiju pravnu situaciju. S jednom već postoji razgraničenje epikontinentalnog pojasa (Italijom),¹⁶¹ dok s drugom do sada nije bilo nikakvog morskog razgraničenja (SRJ). U odnosu na situaciju s Italijom pitanje konkretne granice EEZ-a ovisi od odgovora na pitanje da li se ona treba ili se ne treba poklapati s ranije ugovorenom granicom epikontinentalnog pojasa. Odgovor na to pitanje ne daje niti jedan mnogostrani ugovor, ali se on može naći u doktrini, dosadašnjoj praksi država te u jurisprudenciji. Doktrina se izjasnila u prilog ugovaranja jedinstvene granice, a protiv različitih graničnih crta za oba pojasa, navodeći niz praktičnih nedostataka povlačenja dviju različitih granica.¹⁶² Također i dosadašnja praksa država pokazuje da su države u pravilu poštivale ranije razgraničenje epikontinentalnog pojasa, premda se ne smije zaboraviti postojanje triju izuzetaka kada su države povukle različite granice.¹⁶³ S druge strane, jurisprudencija je u više navrata ukazala na usku povezanost između ovih dvaju pojasa.¹⁶⁴ Premda je u sporu o razgraničenju između Danske (Crendlanda) i Norveške (Jan Mayena) mandat Međunarodnog suda bio da ispita odvojeno granične crte epikontinentalnog pojasa i ribolovnog pojasa, Sud je ipak povukao jedinstvenu graničnu crtu.¹⁶⁵ Dok je u sporu između Bahreina i Katara, Međunarodni sud konstatirao da koncept jedinstvene morske granice ne proizlazi iz mnogostranih ugovora već iz prakse država, te da nalazi obrazloženje u želji država da uspostave jednu nesmetanu granicu koja dijeli različite pojaseve morske jurisdikcije.¹⁶⁶ Što se tiče granice sa SRJ, kao što smo rekli, situacija je nešto drugačija. Dvije države do sada nisu poduzele nikakvo razgraničenje na moru, te stoga trebaju, osim granice teritorijalnog mora, razgraničiti i svoje morske prostore na velikim udaljenostima (epikontinentalni pojas i EEZ). Dakle, u slučaju razgraničenja sa SRJ moguće je zamisliti tri situacije. Prva, da obje države proglase EEZ, te da istodobno razgraničuju oba pojasa (epikontinentalni pojas i EEZ). Druga, da samo jedna od država proglasi vlastiti EEZ, te da razgraničenje bude mješovitog tipa (s jedne strane oba pojasa, a s druge samo epikontinentalni pojas). Treća, da niti jedna od država ne proglasi EEZ, pa da uslijed toga one razgraničuju samo epikontinentalni pojas. Postavlja se pitanje kakve pravne posljedice na razgraničenje EEZ-a može imati svaka od ovih situacija. Iz analize modernog međunarodnog prava izraženog kroz presude međunarodnih pravosudnih tijela, moglo bi se zaključiti da danas ove tri različite situacije ne bi trebale imati suštinskog utjecaja na konkretnu crtu razgraničenja, odnosno na kriterije i metode koje će se primijeniti prilikom razgraničenja. Međunarodni sud je već 1985. godine, u sporu između Libije i Malte o razgraničenju epikontinentalnog pojasa rekao: "premda se ovaj spor odnosi samo na razgraničenje epikontinentalnog pojasa, a ne i na EEZ, pravila i načela koja određuju koncept ovog drugog pojasa ne mogu se ispustiti iz razmatranja. Kao što Konvencija iz 1982. pokazuje ova dva instituta - epikontinentalni pojas i EEZ - su povezani u modernom pravu".¹⁶⁷ Zbog toga, posebnu težinu treba dati onim elementima koji su zajednički za oba pojasa, kao što je npr. kriterij udaljenosti od obale.¹⁶⁸

EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE

- should it be declared and how delimited -

The paper gives a brief review of the EEZ legal regime and sets out a basic framework for understanding this issue, and emphasizes the parts of the regime which are of immediate and practical interest for the Republic of Croatia. This is, on one side, the question whether EEZ should be declared at all, and on the other side, in case the answer to the first question is affirmative, the question how it should be delimited in relation to neighboring countries (FRY and Italy). In order to comprehend the problem of delimitation more comprehensively and objectively, the paper analyzes in detail the practice of various states relating to international agreements on delimitation of EEZ as well as dispute resolution concerning delimitation of EEZ before international judicial or arbitration bodies.

Kristian Turkalj, Ministarstvo vanjskih poslova RH

¹ O EEZ-u je objavljen znatan broj radova, a ovdje se navode samo neki koji su korišteni za pisanje ovog članka. Rudolf, D. (ur.), *Morski EEZ u međunarodnom pravu*, 1988, Split, Naša zakonitost; Rudolf, D., *Yugoslav Economic Zone in the Adriatic Sea?* u JRMP, br. 1. Beograd, 1938.; Ibler, V. *Isključiva gospodarska zona s posebnim osvrtom na Jadran*. Pomorski zakonik, 1983.; Ibler, V., *Međunarodno pravo mora* i Hrvatska, Barbat, Zagreb, 2001.; Ibler, V., *Rječnik međunarodnog javnog prava*, 2. izdanje, Informator, Zagreb, 1987.; Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas, B., *Međunarodno pravo I*, Školska knjiga Zagreb, 1993., str. 193-197; Vukas, B., "The New Law of the Sea a no Navigation: A View From the Mediterranean", i *International Law in Transition*, str. 65-86; Oda, S., "Exclusiv economic zone" u *Encyclopedia of Public International law (EPIL)*, sv. 11, Bernhardt, Amsterdam, Oxford, 1989, str. 102-109; Caflisch, L., "Maritime Boundaries - Delimitation" u; EPIL; str. 300-307; Colson, D. A., "The Legal Regime of Maritime Boundary Agreements" u: Charney, J.L., Alexander, L. M. (eds), *International Maritime Boundaries CD-ROM*, Kluwer Law International, 1988.; Shaw, M.N., *International Law*, Crotius Publication, Cambridge, 1977., str. 4 416.; Churchill, R.R. and Lowe, A.V., *The Law of the Sea*, Manchester University press, drugo izdanje, Manchester, 1985, str. 124-2141.; str. 82-33; Smith, *Exclusive Economic Zone Claims; An analysis and Primary Documents*, 1986.; Gounaris, E., "The Extension and delimitation of sea areas under the sovereignty, sovereign rights and jurisdiction of coastal States", u: *Prinosi*, sv. 21, Zagreb, 1985.; str. 94; Kwiatkowska, *Exclusive Economic Zone - General Evolution* u: *Prinosi*, sv. 21, Zagreb, 1985.; Škrk, M., "Isključive ekonomske zone u zatvorenim i poluzatvorenim morima" u *Prinosi*, 22, Zagreb, 1988.

² Vidi tekst proklamacije u: Whiteman, *Digest of International Law*, Vol. 4, Washington, 1965, str. 954-955.

³ Rudolf, "Morski gospodarski...", op. cit., str. 25-26.

⁴ Ibid.

⁵ Ibler, "Međunarodno pravo mora...", op. cit., str. 71.

⁶ Oda, "Exclusive Economic Zone", op. cit., str. 104.

⁷ UN Doc. A/AC.138/SC.II/L.10 od 7. kolovoza 1972.

⁸ Ibler, "Međunarodno pravo mora...", op. cit., str. 71.

⁹ Rudolf, "Morski gospodarski...", op. cit., str. 40.

¹⁰ Ibid, str. 46.

¹¹ Tekst Konvencije o pravu mora iz 1982. na hrvatskom i engleskom jeziku vidi u: NN-MU, br. 9 od 20. lipnja 2000.

¹³ Vukas, "The New Law of the Sea...", op. cit., str. 81; Ibler, V., "Rječnik...", op. cit, str. 83; Kwiatkowska, op. dt., str. 107-117

¹⁴ Oda, "Exclusive Economic Zone", op. cit., str. 104.

¹⁵ Kwiatkowska, op. dt., str. 99.

¹⁶ Oda, "Exclusive Economic Zone" op. cit., str. 105. Vidi također definiciju sadržanu u članku 55. Konvencije o pravu mora. *Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries*, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs, UN, New York, 2000., str. 9., para. 57.

¹⁸ Vukas, "The New Law of the Sea...", op. cit, str. 80. i 81.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Churchill and Lowe, op. cit str. 130.

²¹ Ibler, "Međunarodno..." op. cit, str. 192.

²² Ibid.

²³ *Law of the Sea*, Buletin No. 29 Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs, United Nations, New York, 1999, str. 39.-50.

²⁴ Ovdje treba napomenuti da se u broju od 121 države nalazi i Republika Hrvatska, što u stvari nije točno, budući da je ona samo donijela zakonodavstvo o gospodarskom pojasu, ali ga još nije proglasila. Tako da podatke objavljene u *Law of the Sea*, Bulletin No. 39 treba uzeti u obzir s rezervom u odnosu na Republiku Hrvatsku, Ibid.

²⁵ Sredozemne države su: Albanija, Alžir, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Cipar, Egipat, Francuska, Grčka, Hrvatska, Izrael, Italija Libija, Libanon, Malta, Maroko, Monako, Rumunjska, Rusija, Slovenija, SRJ, Sirija, Španjolska, Tunis, Turska i Ukrajina.

²⁶ EEZ Francuska primjenjuje se na Sjeverno more, engleski kanal, Atlantski ocean, te na ostala udaljena otočna područja Francuske.

Španjolska je proglasila EEZ u Atlantskom oceanu, a u Sredozemnom moru proglasila je ribolovni pojas. *Law of the Sea*, Bulletin No. 39, op. cit, str. 39-50.

²⁷ Ibid.

²⁸ Treba napomenuti da je Francuska izrazila protest glede jednostrano izvršenog razgraničenja. Naime, Francuska je podsjetila da se sukladno međunarodnom pravu razgraničenje treba provesti putem sporazuma. Vidi *Law of the Sea*, Bulletin, No. 38, str. 54.

²⁹ Ibler, "Međunarodno...", op. cit, str. 192.

³⁰ Ibid, str. 194.

³¹ Vidi članak 56. Konvencije o pravu mora.

³² Ibler, "Međunarodno...", op. cit., str. 203.

³³ Oda, "Exclusive Economic Zone", op. cit., str. 107.

³⁴ Vidi infra analizu u poglavljima VI. i VII.

³⁵ Caflisch, L., "Maritime Boundaries - Delimitation" u EPIL; str. 302.

³⁶ Oda, "Exclusive Economic Zone", op. cit., str. 107.

³⁷ Presuda u sporu o razgraničenju Kanade i SAD u prostoru zaljeva Maine, I.C.J. Reports 1984., str. 327, para. 194.

³⁸ Vidi: Presudu o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001., para 225.

³⁹ Rudolf, op. cit., 1988, str. 45.

⁴⁰ Calson, "The Legal Regime...", str. 45.-49.V

⁴¹ Vidi: Vukas, B., "The LOS Convention and Sea Boundary Delimitation", u Prinosi, broj 21, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1985, str. 173-175.

⁴² Memorandumom između Australije i Indonezije uspostavlja se granica koja je posebna po tome što predstavlja privremenu crtu razgraničenja prostora u kojima ove države vrše ribolovni nadzor. Premda se radi o provizornoj granici, teško je za vjerovati da bi trajno rješenje morske granice moglo dobiti drugačiji položaj. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-2 (4).

⁴³ Ugovor između DR Njemačke i Poljske skoro je u cijelosti izmijenio granicu epikontinentalnog pojasa iz ranijeg Ugovora o razgraničenju epikontinentalnog pojasa iz 1968. Jedinstvena morska granica izvan teritorijalnog mora smještena je istočnije od ranije granice epikontinentalnog pojasa. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-6 (1).

⁴⁴ Ugovor između Australije i Papua Nove Gvineje o suverenosti i morskim granicama u prostoru između dviju država, uključujući prostor znan kao Torres Strait, odnosi se na četiri vrste granica: teritorijalno more, podmorje, ribolovni pojas, te uspostavlja granicu zaštićene zone. Dakle, jurisdikcije nad epikontinentalnim i ribolovnim pojaskom se ne poklapaju. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-3, str. 929-960.

⁴⁵ Svrha sporazuma između Australije i Indonezije bila je dovršiti razgraničenje epikontinentalnog pojasa koje je preostalo iz ugovora sklopljenog 1971. Ujedno je iskorištena prilika te je granici epikontinentalnog pojasa dano značenje više-funkcionalne granice.

Tako, članak 7. propisuje da će se granica epikontinentalnog pojasa povučena 1971. i ovim Ugovorom, ujedno koristiti i za dijeljenje teritorijalnog mora i isključivog ribolovnog pojasa dviju država. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-2 (3), str. 1220-1228.

⁴⁶ Kako su proklamacije Švedske i DR Njemačke o proglašenju ribolovnih pojasa stupile na snagu u siječnju 1978., dvije države su odlučile Protokolom dopuniti Sporazum koji se odnosi samo na epikontinentalni pojas. Tako Protokol propisuje da granica uspostavljena Sporazumom također čini graničnu crtu između ribolovnih pojasa dviju država. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-7.

⁴⁷ Ugovorom između Finske i bivšeg SSSR-a iz 1980. ugovoreno je da će granica uspostavljena u dva prethodna ugovora između ovih dviju država koji se odnose na epikontinentalni pojas, biti ujedno i crta razgraničenja finsko-sovjetske jurisdikcije na polju ribolova (čl. 1.). Pored toga, ovaj Sporazum dodaje još jedan segment prethodno uspostavljenoj granici na njenom zapadnom dijelu. Interesantno je da se, za razliku od ostatka granice, novi segment ne odnosi i na epikontinentalni pojas. Taj problem je u velikom dijelu popravljen Sporazumom iz 1985. koji određuje da granica, uspostavljena u trima ranije sklopljenim ugovorima (1965., 1967. i 1980.) postaje granicom EEZ-a, ribolovnog pojasa i epikontinentalnog pojasa (članak 1.). Vidi: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-4 (1-4).

⁴⁸ Ugovor između Poljske i bivšeg SSSR-a uspostavlja više-funkcionalnu morsku granicu, te se njime izričito nadomještaju, premda se u potpunosti na njih oslanjaju, odgovarajuće odredbe dvaju ranijih ugovora što su ih sklopile ove dvije države (Protokola iz 1958. i Ugovora iz 1969.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-8., str. 2039-2058.

⁴⁹ Turska i bivši SSSR su razgraničili svoje EEZ-e u Crnom moru, na način da su dogovorili primjenu granice epikontinentalnog pojasa ugovorene 1978. i na njihove EEZ-e. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 8-10 (3).

⁵⁰ Ugovor iz 1990. propisuje da će dva ranija ugovora između Trinidad Tabagoa i Venezuele (Ugovor iz 1942. i Ugovor iz 1989.) prestati važiti onog momenta kada njihove stranke postanu vezane Ugovorom iz 1990. Premda to nije izričito propisano, ugovorima iz 1989. i 1999., u stvari je proširena primjena granica epikontinentalnog pojasa uspostavljena Ugovorom iz 1942. na teritorijalno more EEZ, te na sve ostale morske ili podmorske pojaseve koji mogu biti uspostavljeni u budućnosti (članak 1.). Vidi: Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, op. cit, str. 25.; također vidi: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-13 (1), (2) i (3).

⁵¹ Ugovor između Finske i Švedske je riješio nepoklapanje finske i švedske ribolovne zone s granicom epikontinentalnog pojasa iz 1972., na način da se i na njih primjenjuje granica epikontinentalnog pojasa. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-13.

⁵² Analiza međunarodnih ugovora temelji se na nekolicini vrijednih izvora. Zasiurno najvredniji izvor je, s obzirom na sistematičnost i obuhvatnost, izdanje Charney, Alexander, IMB CD-ROM, 1998. Pored toga, važan izvor predstavljaju izdanja Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, United Nation Publications, koja su u tri odvojena broja pokrili sve ugovore sklopljene između 1942.-1991. To su: The Law of the Sea - Maritime Boundary Agreements (1970.-1984.), Sales, No. E.87.V.12., New York, 1987.; The Law of the Sea - Maritime Boundary Agreements (1942.-1969.), Sales, No. E.91.V.11., New York, 1991. i The Law of the Sea - Maritime Boundary Agreements (1985.-1991.), Sales, No. E.91.V.2., New York, 1992. Konačno, za ugovore sklopljene tijekom 90-tih koristan izvor su bili brojevi 42, 41, 39, 38, 36, 35, 34, 32, 31, 26. i 22. Law of the Sea Buletin-a. Law of the sea: current developments in State practice (No. IV), United Nations Publication, Sales No. E.95.V.10., 1995, str. 158-162. Chanrey, Alexander

⁵³ Vidi: Presudu u sporu o razgraničenju između Grendlanda i otoka Jan Mayena (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 59., para 47.

⁵⁴ Vidi: op. cit, "Handbook...", str. 17., para. 97.

⁵⁵ Ibid., str. 18., para. 98.

⁵⁶ Brazil i Urugvaj za razgraničenja su dogovorili korištenje okomite crte na opći smjer obale. Tako povučena crta u biti odgovara odnosno rezultira striktnom ekvidistancom. Povučena linija je višenamjenska granica koja odjeljuje sve morske pojaseve dviju država. Važno je istaknuti da su ove dvije države proglasile teritorijalno more širine 200 morskih milja, te epikontinentalni pojas iste širine. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 3-4, str. 786-792.

⁵⁷ Pravilan oblik obale, te nepostojanje bilo kakvih okolnosti koje bi utjecale na razgraničenje, učinili su upotrebu ekvidistance prikladnom za države koje teže pravičnom razgraničenju njihovih morskih prostora. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-2 (3), str. 1220-1228.

⁵⁸ Ugovorom između Urugvaja i Argentine uspostavljena je lateralna morska granica koja slijedi liniju ekvidistance (Članak 70.).

Uspostavljena granica je više funkcionalna crta razgraničenja, s time da Ugovor izričito spominje i epikontinentalni pojas, Vidi u: Charney Alexander, op. cit., Report No. 3-2, str. 758-762.

⁵⁹ Sporazum između Šri Lanke i Indije odjeljuje teritorijalno more, historijske vode, epikontinentalni pojas, EEZ, te živa i neživa bogatstva (čl. V). Metoda razgraničenja je simplificirana ekvidistanca. Posebnost ovog Sporazuma je u tome da uređuje pristup preko granice ribarima Šri Lanke, zbog njihovih historijskih ribolovnih prava, s time da ta prava nisu utjecala na samo povlačenje morske granice. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-10 (2).

⁶⁰ Sporazumom između Kube i Meksika dvije države uspostavljaju crtu razgraničenja koja se temelji na načelu ekvidistance, a koja dijeli EEZ Meksika i morski pojas koji će postati EEZ Kube (članak 1.) Članak 4. propisuje da će crta razgraničenja također služiti kao granica između epikontinentalnih pojasa dviju država. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-8.

⁶¹ Sporazum između Indije i Maldiva predstavlja ugovor sklopljen između dviju država koje se znatno razlikuju po svojoj veličini, brojnosti pučanstva i utjecaju u regiji i općenito u međunarodnim odnosima. Takva razlika je vjerojatno i utjecala na povlačenje same granice, budući da je udaljeni indijski otok Minicoy uzet u potpunosti u obzir. Uspostavljena morska granica temelji se na simplificiranoj ekvidistanci. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-8.

⁶² Sporazum između Haitija i Kube uspostavlja granicu EEZ-a i epikontinentalnog pojasa primjenom neuobičajene metode za ovu regiju:

"načela ekvidistance ili pravičnosti, ovisno o okolnostima slučaja". Kako Sporazum ne određuje koja metoda je primijenjena na pojedini od 50 segmenata, gledanjem na kartu može se zaključiti da su neki dijelovi na striktnoj, neki na simplificiranoj, a neki na modificiranoj ekvidistanci. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-7.

⁶³ Ugovorom između SAD-a i Kube razgraničuje se EEZ Kube od ribolovne zone SAD-a, Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 1-4.

⁶⁴ Sporazum između Dominikanske Republike i Kolumbije izričito propisuje da se morski i podmorski prostori razgraničuju crtom sredine (članak 1.). Ovo je još jedan primjer sporazuma o morskim prostorima koji još nisu formalno proglašeni bar od strane jedne ugovornice. Tako, dok je Dominikanska Republika uspostavila EEZ 1977., Kolumbija je to učinila tek nakon njegovog potpisivanja. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-2.

⁶⁵ Ugovor između Kolumbije i Haitija uspostavlja granicu koja ide crtom sredine između morskih i podmorskih prostora Kolumbije i EEZ-a i epikontinentalnog pojasa Haitija. U trenutku potpisa Kolumbija još nije proglasila EEZ, za razliku od Haitija koji je to učinio 1977. godine. Kolumbija je to učinila 6 mjeseci po potpisivanju Ugovora. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-3.

⁶⁶ Ugovor između SAD-a i Venezuele uspostavlja granicu s jedne strane između kopnenog područja Venezuele i Portorika i američkih djevičanskih otoka, te s druge strane između venezuelskog otočja Aves i američkog otoka St. Croix. Države su u preambuli izrazile svoju svijest o potrebi uspostave precizne i pravične granice, te su se sporazumjele da ekvidistanca, s obzirom na okolnosti, odgovara ostvarenju takve granice. Premda Ugovor ne određuje na koje se pojaseve odnosi uspostavljena "morska granica", očito je namjera država bila da se razgraniče svi pojasevi u kojima države mogu vršiti suverena prava i jurisdikciju. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-14.

⁶⁷ Metoda primijenjena na povlačenje granice je ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-7.

⁶⁸ Ugovor između Dominikanske Republike i Venezuele uspostavlja, u dva odvojena sektora, granicu epikontinentalnog pojasa, EEZ-a te bilo kojeg drugog morskog ili podmorskog pojasa koji se može uspostaviti u skladu s međunarodnim pravom (čl. 1.). Stranke su se pri razgraničenju vodile načelom pravičnosti, koji ih je doveo do crte ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-9.

⁶⁹ Ugovor između Danske i Norveške u članku 1. uspostavlja granicu epikontinentalnog pojasa crtom sredine, a u članku 4. propisuje njenu primjenu i na granicu između ribolovne zone u blizini Otoka Faroe i norveškog EEZ-a. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 9-1.

⁷⁰ Crta razgraničenja EEZ-a između francuskih otoka Wallis i Futuna i Tonga je crta sredine ili ekvidistance (čl. 1.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-8.

⁷¹ Granična linija, koja se sastoji od jednog segmenta u Karipskom moru te od jednog sektora u Pacifiku, može se tretirati kao više-funkcionalna granica. Premda granicu Ugovor definira kao ekvidistanca, ona striktno ne slijedi njenu liniju, pa ju je stoga bolje kvalificirati kao modificiranu ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report no. 2-6., str. 538-549.

⁷² Ugovorom između Finske i bivšeg SSSR iz 1980. ugovoreno je da će granica uspostavljena u dva prethodna ugovora između ovih dviju država koji se odnose na epikontinentalni pojas, biti ujedno i crta razgraničenja finsko-sovjetske jurisdikcije na polju ribolova (čl. 1.). Pored toga, ovaj Sporazum dodaje još jedan segment prethodno uspostavljenoj granici na njenom zapadnom dijelu, koji kao i ostali dio granice, slijedi crtu sredine. Interesantno je da se, za razliku od ostatka granice, novi segment ne odnosi i na epikontinentalni pojas. Taj problem je u velikom dijelu popravljen Sporazumom iz 1985. koji određuje da granica, uspostavljena u trima ranije sklopljenim ugovorima (1965., 1967. i 1980.) između dviju država postaje granicom EEZ-a, ribolovnog pojasa i epikontinentalnog pojasa (članak 1.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-4 (1-4).

⁷³ Ugovor između Francuske i Mauricijusa razgraničuje, crtom striktno ekvidistance, samo EEZ-e dviju država između otoka sličnog oblika i veličine. U preambuli ugovora države su istaknule kako u ovom slučaju smatraju ekvidistanca pravičnom metodom razgraničenja. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-5.

⁷⁴ Ugovor između SAD-a i Otočja Cook uspostavlja više-funkcionalnu morską granicu primjenom metode ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No 5-5.

⁷⁵ Morska granica uspostavljena ovim Sporazumom dijeli teritorijalno more i epikontinentalni pojas. Članak 1. stavak 3. propisuje da će u ovom Sporazumu uspostavljena granica, ukoliko Tajland uspostavi EEZ, biti i granica EEZ-a. Sporazum izričito propisuje da granica ide linijom ekvidistance (čl. 1. st. 1.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-4.

⁷⁶ Ugovor između SAD-a i Novog Zelanda uspostavlja više-funkcionalnu morską granicu koja slijedi ekvidistanca. Granična crta je ustvari simplificirana ekvidistanca, budući da je broj točaka koje povezuje granica smanjen sa 22 na 8. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-14.

⁷⁷ Ugovor između Indonezije i Papua Nove Gvineje uspostavlja nastavak, u smjeru sjevera, granice povučene Ugovorom između Australije i Indonezije iz 1971. Premda je ovo prvenstveno granica epikontinentalnog pojasa, ona je također i granica EEZ-a i ribolovnog pojasa (čl. 4.). Metoda razgraničenja je ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report 5-10, str. 1039-1050.

⁷⁸ Ugovor između Brazila i Francuske uspostavlja više-funkcionalnu granicu koja se odnosi kako na more tako i na epikontinentalni pojas (članak 1. Ugovora). Granična crta blago odstupa od striktno ekvidistance, ali dovodi do razmjernje razmjene prostora (približne ekvidistance). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 3-3, str. 777-783.

⁷⁹ Sporazum između Santa Lucije i Francuske istovremeno razgraničuje EEZ i epikontinentalni pojas. Sporazum izričito spominje da je metoda primijenjena na razgraničenje crta ekvidistance (čl. 1.). Kako je Francuska na Trećoj UN Konferenciji o pravu mora bila pobornik pravičnosti prilikom razgraničenja, ovaj Sporazum može se uzeti kao primjer da pravičnost, kao načelo, ne zabranjuje upotrebu ekvidistance kao metodu kad ona ne proizvodi bitnu nepravičnost. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-10.

⁸⁰ Ugovor između Australije i Francuske uspostavlja dvije morske granice, jednu u Indijskom oceanu između francuskog otočja Kerguelen i australskih otoka Heard i McDonald, te drugu u Tihom oceanu između francuske Nove Kaledonije i Australije. U preambuli ističe se "potreba preciznog i pravičnog razgraničenja morskih prostora. Granicom koja slijedi ekvidistanca, razgraničuje se francuski EEZ od australskog pojasa ribolova, te njihovi epikontinentalni pojasi. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-1.

⁸¹ Razgraničenje EEZ-a između Francuske (Nova Kaledonija, Wallis i Futuna) i Fidžija temelji se na crti ekvidistance, s manjim odstupanjima radi lakšeg upravljanja. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-6.

⁸² Ovaj Ugovor uspostavlja morską granicu između EEZ-a otočnih teritorija Francuske (Francuska Polinezija) i ribolovnog pojasa Ujedinjenog Kraljevstva (Pitcairn, Henderson, Ducie i otoka Oeno) u Tihom oceanu. Metoda razgraničenja primijenjena u ovom ugovoru je striktna ekvidistanca između otoka smještenih na velikoj udaljenosti. Velika Britanija je 9. prosinca 1992. proglasila EEZ, te je razmjernom nota dogovoreno da se granica uspostavljena ugovorom iz 1983. odnosi i na njen EEZ. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-7.

⁸³ Ugovor između Kolumbije i Kostarike uspostavlja samo granicu u Tihom oceanu koja ekvidistancom razgraničuje morski i podmorski prostor. Uspostavljena se granica stoga može označiti kao više-funkcionalna granična crta. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 3-6.

⁸⁴ Ovaj Sporazum značajno simplificira liniju ekvidistance pri čemu su značajnu ulogu odigrali otoci. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., str. 1931-1943.

⁸⁵ Konvencija između Kostarike i Ekvadora, kako to stoji u preambuli, razgraničuje "200 milja teritorijalnog mora Ekvadora i 200 milja pojasa jurisdikcije Kostarike". Granica razgraničenja je geodetska crta koja je na jednakoj udaljenosti (ekvidistanca) od dviju država u prostoru u kojem se njihova mora preklapaju (čl. 1.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 3-8.

⁸⁶ Ugovor između Poljske i bivšeg SSSR-a uspostavlja više-funkcionalnu morską granicu koja prati ekvidistanca. Ovim Ugovorom izričito

se nadomještaju, premda se u potpunosti na njih oslanjaju, odgovarajuće odredbe dvaju ranijih ugovora što su ih sklopile ove dvije države (Protokol iz 1958. i Ugovor iz 1969.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-8., str. 2039-2058.

⁸⁷ Granica uspostavljena ovim Ugovorom između bivšeg SSSR i Koreje počinje u točki u kojoj završava granica teritorijalnog mora ugovorena Ugovorom iz 1985. Metoda primijenjena na razgraničenje je simplificirana ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-15(2).

⁸⁸ Turska i bivši SSSR su razgraničili svoje EEZ-e u Crnom moru, na način da su dogovorili primjenu granice epikontinentalnog pojasa, uspostavljene Ugovorom iz 1978., i za novoproglašeni EEZ-e. Metoda razgraničenja primijenjena u Ugovoru iz 1978, a sada primijenjena i na EEZ, je crta ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 8-10(3).

⁸⁹ Ugovorom između Mjanma i Indije uspostavljena je više-funkcionalna morska granica na koju je kao metoda razgraničenja primijenjena striktna odnosno modificirana ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-3.

⁹⁰ Sporazum između Australije i Solomonskih otoka u Koraljnom moru primjenom metode ekvidistance, razgraničuje isključivi pojas ribolova Australije od EEZ-a Solomonskih otoka, te njihove epikontinentalne pojaseve. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-4.

⁹¹ Ugovor između Papua Nove Gvineje i Solomonskih otoka razgraničuje jedinstvenom crtom morske pojaseve s različitim pravnim statusom: teritorijalno more, EEZ i epikontinentalni pojas. Moglo bi se reći da je na granicu u najvećem dijelu primijenjena metoda ekvidistance, ali ipak neki dijelovi pokazuju veliko odstupanje od ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-16.

⁹² Moglo bi se reći da je kao metoda razgraničenja primijenjena na granicu između Poljske i Švedske lagano modificirana crta sredine. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-10.

⁹³ Ugovor između Otočja Cook i Francuske uspostavlja više-funkcionalnu morsku granicu u Tihom oceanu primjenom metode ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-18.

⁹⁴ U preambuli Sporazuma između Solomonskih otoka i Francuske priznaje se potreba određivanja precizne i pravične granice između morskih pojasa u kojima države vrše suverena prava i jurisdikciju. Kako se u sporazumu izričito ne određuje na koje se morske pojaseve odnosi, može se zaključiti da se njime uspostavlja više-funkcionalna morska granica. Na samu granicu primijenjena je metoda ekvidistance koju su stranke očito smatrale pravičnom. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-17.

⁹⁵ Ugovor između Kabo Verde i Tajlanda razgraničuje dva morska prostora: EEZ i epikontinentalni pojas. Članak 1. određuje korištenje modificirane crte sredine kao metode razgraničenja. Praktični razlozi jednostavnosti navode se kao razlozi modifikacije crte sredine. Vidi: The Law of the Sea: Current Developments in State practice (No. IV), United Nations Publication, Sales No. E.95.V10., 1995, str. 158-162.

⁹⁶ Sporazum između Indije i Tajlanda potpisan je istoga dana kad i Ugovor kojim se uspostavlja točka tromede između Indije, Tajlanda i Mjanma, a sa svrhom da odredi preostali dio neutvrđene granice između točke tromede i posljednje točke (točke 7) na granici epikontinentalnog pojasa utvrđene u Ugovoru iz 1978. Za razliku od Ugovora iz 1978. koji se samo odnosi na epikontinentalni pojas, segment utvrđen ovim Sporazumom odnosi se na morsku granicu koja dijeli ne samo podmorje nego i stup vode iznad njega. Premda su obje krajnje točke na ovom segmentu na jednakoj udaljenosti od obala objiju država, sama linija prolazi nešto zapadnije od ekvidistance (2 milje) u korist Tajlanda. Stoga bi se moglo reći da je na razgraničenje primijenjena modificirana ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 6-11 Addendum 2.

⁹⁷ Ugovor između SAD-a i Velike Britanije uspostavlja granicu, primjenom simplificirane ekvidistance, koja dijeli sva suverena prava i jurisdikciju nad vodama i podmorjem koji se mogu vršiti temeljem međunarodnog prava. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-16.

⁹⁸ Ugovorom između SAD-a i Velike Britanije uspostavlja se samo jedan segment morske granice u dužini od 1.34 milje. Uspostavljena granica slijedi crtu sredine, te odjeljuje prostore svih suverenih prava i jurisdikcije nad vodama odnosno podmorjem koje države mogu vršiti u skladu s međunarodnim pravom. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-17.

⁹⁹ Ovaj ugovor je interesantan jer uspostavlja granicu koja dijeli more i podmorje koje mjestimice prelaze udaljenost od 200 milja od obala objiju država. Također uspostavlja prostor pod zajedničkim režimom (the joint Regime Area). Crta razgraničenja je modificirana ekvidistanca. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-18.

¹⁰⁰ Članak 1. Sporazuma ističe suglasnost država o pravičnosti ekvidistance kao crte razgraničenja EEZ-a i epikontinentalnog pojasa. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-19.

¹⁰¹ Članak 1. propisuje primjenu ekvidistance, ali se u stvari radi o simplificiranoj ekvidistanci, budući da bi striktna ekvidistanca imala trideset prijelomnih točaka (turning points), a ova ih ima osam. Ovaj ugovor uspostavlja jedinstvenu morsku granicu za sve vrste razgraničenja. Simplifikacija ugovorene granice učinjena je temeljem razmjene jednakih prostora. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-20.

¹⁰² Ovaj ugovor uspostavlja jedinstvenu morsku granicu za sve vrste morskih pojasa s ciljem omogućavanja naknadne promjene jurisdikcije. Kako je Montserrat proglasio pojas ribolova, uspostava ovakve granice omogućuje mu naknadno proglašenje EEZ-a. Članak 1. propisuje primjenu ekvidistance, no detaljno ispitivanje crte ukazuje da se u stvari radi o simplificiranoj ekvidistanci. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-21.

¹⁰³ Ugovor između Kolumbije i Paname govori o razgraničenju morskih i podmorskih prostora ("marine and submarine areas") bez obzira na pravni režim koji su stranke uspostavile ili će tamo uspostaviti. Morski i podmorski prostori označuju jurisdikciju nad udaljenim bogatstvima ili nad gospodarskom zonom koju bi mogla proglasiti Kolumbija i teritorijalnog mora Paname u širini od 200 milja. Ugovor uspostavlja granicu s obje strane kopnenog područja, odnosno u Karipskom moru i u Tihom oceanu. Ugovor izričito navodi da se granica povlači u skladu s načelom ekvidistance, s izuzetkom manjih odstupanja koji su učinjeni radi pojednostavljenja granične crte. No, crta sredine primijenjena je samo na one dijelove granice koji leže bočno, a na druge dijelove granice primijenjene su druge metode, kao što su alternativno praćenje zemljopisnih širina i dužina. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-5, str. 519-535.

¹⁰⁴ Ugovor između Venezuele i Nizozemske uspostavlja morsku granicu kojom se između tih država razgraničuju teritorijalno more, epikontinentalni pojas, EEZ, te svaki drugi morski ili podmorski pojas koji je ili će ga uspostaviti neka od ugovornih stranaka u skladu s međunarodnim pravom. Razgraničenje se odnosi na dva zemljopisno odvojena prostora: veći prostor uključuje prostor između nizozemskih otoka Aruba, Bonaire, Curacao i Venezuelskog kopnenog područja, dok manji uključuje prostor između Nizozemskih Lasser Antila i venezuelskog otočja Aves. Raznolikost okolnosti dovela je do izbora različitih metoda za pojedine dijelove odnosno sektore razgraničenja. S obzirom na metodu, pojedini dijelovi crte razgraničenja mogu se klasificirati kao konvencionalni, meridijani, paralele i linija ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-12.

¹⁰⁵ Vrlo interesantan je Ugovor između Australije i Nezavisne države Papua Nove Gvineje o suverenosti i morskim granicama u prostoru između dviju država, uključujući prostor znan kao Torres Strait, te o povezanim pitanjima. Ovaj se Ugovor odnosi na četiri vrste granica: teritorijalno more, podmorje, ribolovni pojas, te uspostavlja granicu zaštićene zone za otočane Torres Straita. Države nisu samo koristile jednu metodu, niti su povukle jedinstvenu granicu u cilju razgraničenja svih pojasa. U nekim dijelovima granica (npr. zapadni dio granice) slijedi ekvidistanca, dok se pak u drugim dijelovima ekvidistanca modificira uravnoteženom razmjenom prostora. Najinteresantnija karakteristika ovog Ugovora je činjenica da se jurisdikcija nad epikontinentalnim i ribolovnim pojasom ne poklapaju. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 5-3, str. 929-960.

¹⁰⁶ Memorandumom između Australije i Indonezije uspostavlja se granica koja je posebna po tome što predstavlja privremenu crtu razgraničenja prostora u kojima ove države vrše ribolovni nadzor. Premda se radi o provizornoj granici, teško je za vjerovati da bi trajno

rješenje morske granice moglo dobiti drugačiji položaj. Druga posebnost novog ugovora očituje se u tome da se samo prvi, manji dio granice poklapa s granicom epikontinentalnog pojasa iz 1972. Povučena granica se većinom (70%) temelji se na ekvidistanci, dok se ostali dio granice temelji na crti koja se proteže između dviju ekvidistanci, one koja uzima u obzir australske otoke i one koja ih ignorira. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 6-2 (4).

¹⁰⁷ Posebnost razgraničenja Dominike i Francuske je u tome što se Zajednica Dominika nalazi između francuskih područja s obje strane. Sjeverno od nje smješten je otok Guadeloupe, a južno od nje otok Martinique. U preambuli Sporazuma priznaje se "potreba uspostave preciznog i pravičnog razgraničenja", te se metoda razgraničenja temelji na načelu pravičnosti. Dok je simplificirana ekvidistanca primijenjena na prvi dio crte razgraničenja (nekih 40% ukupne granice), u Atlantskom oceanu granica odstupa od ekvidistance radi izbjegavanja preranog zatvaranja Dominikanskih voda. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 2-15.

¹⁰⁸ Ugovor između Danske i DR Njemačke povlači granicu epikontinentalnog pojasa i ribolovnog pojasa koja se sastoji od dva odvojena segmenta. Prvi segment skoro u potpunosti prati striktnu ekvidistancu, dok se drugi segment uslijed primjene testa proporcionalnosti, u jednom dijelu odvaja od ekvidistance. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 10-11. 109 Sporazum između Tanzanije i Mozambika uspostavlja kopnenu granicu, te više-funkcionalnu morsku granicu za unutrašnje morske vode, teritorijalno more i EEZ. Granica teritorijalnog mora i prvog dijela EEZ-a je, do udaljenosti od 25,5 milja, povučena sukladno metodi ekvidistance, dok je granica EEZ-a preko navedene udaljenosti povučena primjenom načela pravičnosti (članci III. i IV.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 4-7, str. 893-902.

¹¹⁰ Ugovor između Trinidad Tobago i Venezuele iz 1990. propisuje da će dva ranija ugovora (Ugovor iz 1942. i Ugovor iz 1989.) prestati važiti onog momenta kada njihove stranke postanu vezane Ugovorom iz 1990. Morska granica uspostavljena Ugovorom između Trinidad Tobago i Venezuele odnosi se na teritorijalno more, epikontinentalni pojas i EEZ, te na sve ostale morske ili podmorske pojaseve koji mogu biti uspostavljeni na budućnosti (članak 1.). Gledana u cjelini granica između Trinidada Tobago i Venezuele može se okarakterizirati kao traženje pravičnog rješenja koje je dovelo do primjene četiri različite metode: primjenu meridijana i paralela, ekvidistance i modificirane ekvidistance, te tehnički poboljšanu staru granicu podmorja iz 1942. Dakle, u cjelini gledano, niti jedna metoda posebno ne dominira ovim razgraničenjem. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 2-13 (2).

¹¹¹ Ugovor uspostavlja jedinstvenu morsku granicu koja dijeli različite morske pojaseve dviju država. Metoda razgraničenja teško se može smatrati ekvidistancom iz više razloga. Prvi dio granice osniva se na Alandskoj konvenciji iz 1921. koja nije ekvidistanca. U drugom dijelu granice, koji čini 40% ukupne granice, konkretno primijenjena metoda ne može se sa sigurnošću utvrditi, ali može se pretpostaviti da je ekvidistanca ovdje imala supsidijarnu ulogu. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 10-13.

¹¹² Trostrana zajednička Deklaracija Čilea, Perua i Ekvadora od 18. kolovoza 1952. određuje da opći morski pojas svake od država omeđuju paralele zemljopisnih širina povučene iz točke u kojoj se kopnena granica ulijeva u more. Ta crta razgraničuje ne samo more uz obalu svake države nego i podmorje. Izbor metode paralela zemljopisnih širina može se objasniti činjenicom da su države 1952. Trostranom deklaracijom i svojim zahtjevom za teritorijalnim morem širine 200 milja, otvorili u cijelosti novo područje prava mora. U nedostatku poznatih načela ili ugovornih pravila razgraničenja, one su izabrale paralele zemljopisnih širina. Kako se ona proteže do udaljenost ne manje od 200 milja, ona se danas, s obzirom na razvoj prava mora, može smatrati više-funkcionalnom crtom razgraničenja koja dijeli i EEZ i epikontinentalni pojas. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 3-9, str. 829-838.

¹¹³ Kako je ovaj Sporazum rezultat iste Trostrane Deklaracije, za njega vrijedi sve što je rečeno i za Ugovor između Ekvadora i Perua. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 3-5.

¹¹⁴ Sporazum između Gambije i Senegala razgraničuje morski prostor država kojima obale leže bočno jedna uz drugu. U cilju postizanja pravičnog rješenja kao metoda razgraničenja korištene su paralele zemljopisnih širina (parallels of latitude). Izborom ove metode razgraničenja umjesto ekvidistance koja bi rezultirala odsijecanjem (cut off) morskog prostora Gambije, stranke su potvrdile svoju opredijeljenost ka postizanju pravičnog razgraničenja. Ova granica može se smatrati granicom za sve vrste razgraničenja (all-purpose boundary). Vidi: Maritime Boundary Agreements (1970-84), op. cit., str. 100-102.; Charney, Alexander, op. cit, Report No. 4-2, str. 849-854.

¹¹⁵ Sporazum između Ekvadora i Kolumbije uspostavlja granicu koja predstavlja jedinstvenu više-funkcionalnu crtu razgraničenja morskih i podmorskih prostora koji su ili će se u budućnosti uspostaviti. U trenutku sklapanja ovog sporazuma ugovorne stranke su imale proglašene pojaseve teritorijalnog mora u širini od 200 milja. Primijenjena metoda razgraničenja sastoji se u povlačenju granice paralelom zemljopisne širine (parallels of latitude) koja prolazi kroz točku u kojoj se kopnena granica dviju susjednih država ulijeva u more. Tekst Sporazuma vidi u: "Maritime Boundary Agreements (1970-84)", op. cit, str. 254-255. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 3-7, str. 809-818.

¹¹⁶ Ugovor između Tanzanije i Kenije uspostavlja granicu teritorijalnog mora i granicu ostalih morskih prostora pod nacionalnom jurisdikcijom, dijeleći 50 milja široko teritorijalno more Tanzanije i 200 milja EEZ-a Kenije. Dok je metoda razgraničenja primijenjena na teritorijalno more ekvidistanca, crta razgraničenja EEZ-a prati paralelu zemljopisne širine. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 4-5, str. 875-883.

¹¹⁷ Ugovor između Kolumbije i Kostarike još nije na snazi. Ugovor koristi izraz "morski i podmorski prostori", koji je u toj regiji u to vrijeme označavao pojas jurisdikcije nad svim bogatstvima do granice 200 milja, bez obzira da li se radi o EEZ-u ili o ribolovnom pojasu, uključujući epikontinentalni pojas. Sporazum ne određuje metodu koja je primi jenjena na razgraničenja, ali ona zasigurno nije metoda ekvidistance. Konkretna metoda se sastoji u kratkoj paraleli meridijana koji se pro teže sve do točke u kojoj treba izvršiti razgraničenje s trećom državom (čl. 1.). Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 2-1.

¹¹⁸ Ugovor između Venezuele i Francuske za razgraničenje EEZ između otočnih prostora dviju država koristi jedan meridijan. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 2-11.

¹¹⁹ Ugovor o miru i prijateljstvu između Argentine i Čilea sadrži poglavlje koje se odnosi na razgraničenje na moru. Na sam način razgraničenja veliki utjecaj odigrala je Arbitražna presuda u Spor u Beagle kanalu, te osporavanje presude od strane Argentine. Ugovor se izričito osvrće na EEZ, dok o epikontinentalnom pojasu govori u smislu suverenosti nad morskim dnom i podzemljem (čl. 7.). Što se tiče metode razgraničenja, ona u prvih 12 milja od obale prati ekvidistancu, dok se potom od nje u potpunosti odvaja. Treći i peti segment idu paralelno sa zemljopisnom dužinom, dok četvrti segment ide paralelno sa zemljopisnom širinom. Teško je ustanoviti koja je metoda razgraničenja primijenjena na taj drugi dio razgraničenja. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 3-1, str. 719-725.

¹²⁰ Ugovor između Kolumbije i Hondurasa razgraničuje morske prostore ispred kontinentalskog i otočnog područja Hondurasa i otočnog područja Kolumbije. Sam tekst Ugovora ne određuje na koje se morske režime razgraničenje odnosi. Ovo razgraničenje je takve posebne prirode da može poslužiti kao dokaz da se niti jedna metoda ne može isključivo odnosno a priori primjenjivati na sve situacije. U ovom slučaju je vrlo vjerojatno da je prevladala politička odluka za primjenom paralela i meridijana. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 2-4.

¹²¹ Ovaj Sporazum uspostavlja granicu EEZ-a između Islanda i norveškog otoka Jan Mayen, koji se nalaze na udaljenosti 290 milja. Granica prati polukružnu crtu koja je na 200 milja udaljena od Islanda, te je na taj način puno povoljnija za Island. Norveška je na taj način priznala pravo Islanda na punu širinu EEZ-a od 200 milja. Moglo bi se reći da su na ovaj Sporazum utjecali politički, povijesni, ekonomski i zemljopisni faktori. Očito je Norveška uvažila činjenicu ovisnosti Islanda o ribolovu. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit, Report No. 9-4.

¹²² Granica epikontinentalnog pojasa i ribolovnog pojasa, uspostavljena Sporazumom između Švedske i SSSR-a, temelji se na političkom kompromisu dviju država, te je stoga teško utvrditi konkretnu metodu koja je primijenjena na razgraničenje. Stranke su najprije definirale načela razgraničenja, na način da su površinu spornog područja, koja se nalazi između dviju ekvidistanci (one koja uvažava švedski otok Gotland i one koja ga ne uvažava), odlučili podijeliti tako da 75% pripadne Švedskoj, a 25% SSSR-u. Tek potom su se dogovorili o

konkretnim zemljopisnim koordinatama kroz koje će se protezati morska granica. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-9.

¹²³ Ugovor između DR Njemačke i Poljske uspostavlja granicu teritorijalnog mora, epikontinentalnog pojasa i ribolovnog pojasa u Oder Bightu. Ovaj Ugovor je skoro u cijelosti izmijenio granicu epikontinentalnog pojasa uspostavljenu ugovorom o razgraničenju epikontinentalnog pojasa kojeg su stranke sklopile 1968. Uključivanje ribolovne jurisdikcije nije izravno utjecalo na samo povlačenje granice. Jedinствена morska granica izvan teritorijalnog mora smještena je istočnije od ranije granice epikontinentalnog pojasa. Može se reći da je granična crta rezultat političkog kompromisa koji je, s jedne strane, osigurao Poljskoj pomorski put, a s druge strane, povukao granicu istočnije u korist Njemačke. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 10-6 (1).

¹²⁴ Sporazum između SAD-a i bivšeg SSSR-a uspostavlja granicu za sve vrste obalne državne jurisdikcije ("coastal state jurisdiction") koje su dozvoljene međunarodnim pravom (stavak 2. članka 1.). Sporazum propisuje da se za njegove potrebe, "obalna državna jurisdikcija" odnosi se na suverenost, suverena prava, ili bilo koji drugi oblik jurisdikcije u odnosu na vodu ili podmorje koju može vršiti obalna država sukladno međunarodnom pravu mora (čl. 29.). Povlačenje najdulje morske granice zasnivalo se na Rusko-američkoj Konvenciji iz 1967. U svom početnom dijelu, u Beringovom tjesnacu i Chukchi moru, granica prati zemljopisnu širinu, a od tuda se proteže jugozapadno povezujući točke određene u ugovoru, vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 1-6.

¹²⁵ Ovaj Ugovor uspostavlja jedinstvenu granicu za sve vrste razgraničenja, ne navodeći koju je metodu primijenio na razgraničenje. Ugovorena granica je crta koja se cijelom svojom dužinom proteže 7 milja sjeverno od crte sredine u korist Dominikanske Republike. Granica predstavlja pragmatičnu crtu koja se osniva na djelomično prilagođenom ranijem zakonodavstvu Dominikanske Republike. Vidi u: Charney, Alexander, op. cit., Report No. 2-22.

¹²⁶ Članak II. Posebnog sporazuma između Kanade i SAD-a od 29. ožujka 1979. Tekst Posebnog sporazuma vidi u: Spor o razgraničenju između Kanade i SAD-a u prostoru zaljeva Maine, I.C.J. Reports, 1984. str. 252. para. 5.

¹²⁷ Spor o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001. para. 168.

¹²⁸ Vidi Poseban sporazum (kompromis) o osnivanju ad hoc arbitražnog suda, potpisan 18. veljače 1983., te Presudu u sporu o morskom razgraničenju između Gvineje i Gvineje Bisau, ILM, br. 25, 1986., str. 254-256., te str. 272, para. 42.

¹²⁹ Kanada i Francuska su 30. ožujka 1989. sklopile Sporazum kojim su ustanovile ad hoc Arbitražni sud. Posebice vidi članak 2. st. 1. Sporazuma, ILM, br. 31., str. 1152, para 1.

¹³⁰ Danska je nadležnost Međunarodnog suda zasnivala na obostranim deklaracijama o obvezatnoj nadležnosti Međunarodnog suda, koje su obje države dale u skladu s člankom 36. stavkom 2. Statuta. Vidi: Spor o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 41., para. 1.; Memorial Kraljevine Danske, str. 42. para. 9.

¹³¹ Spor o razgraničenju između Kanade i SAD-a u prostoru zaljeva Maine, I.C.J. Reports, 1984. para. 124.

¹³² Ibid., str. 299. i 300., para. 112.

¹³³ Vidi: Arbitražnu presudu u sporu o razgraničenju morskih prostora između Kanade i Francuske (St. Pierre i Miquelon), ILM, br. 31., 1992., str. 1163., para. 39. i 40.

¹³⁴ Ibid., str. 1163., para. 38.

¹³⁵ Ibid., str. 1163., para. 40.

¹³⁶ Arbitražna presuda u sporu o morskom razgraničenju između Gvineje i Gvineje Bisau, ILM, 1986., br. 25., str. 289., para. 88.

¹³⁷ Ibid., str. 290., para. 92.

¹³⁸ Presuda u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 57. i 58., para. 42-44.

¹³⁹ Činjenica da je Ženevska konvencija o epikontinentalnom pojasu mjerodavno pravo za razgraničenje u ovom sporu, ne znači da se članak 6. može tumačiti i primijeniti bez obzira na običajno pravo ili u potpunosti neovisno od činjenice da je istovremeno postavljeno i pitanje granice ribolovnog pojasa u ovim vodama. Ibid., str. 58. para. 45. i 46.

¹⁴⁰ Ibid., str. 59., para. 47. i str. 62. para. 53-54.

¹⁴¹ Vidi: Presuda o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte, I.C.J. Reports, 1985., str. 33., para. 33.; Presuda u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayena (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 58., para. 46.

¹⁴² Spor o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001., para. 226.

¹⁴³ Presuda u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 62. para. 55.

¹⁴⁴ Vidi op. cit., "Handbook...", str. 25., para. 130.

¹⁴⁵ Presuda u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 65. para. 61.

¹⁴⁶ Ibid., str. 69. para. 69.

¹⁴⁷ Sud je općenito konstatirao relevantnost bogatstava podmorja za razgraničenje, ali o njima nije imao dovoljno podataka da bi ih mogao u konkretnom slučaju uzeti u obzir. Što se tiče ribljih bogatstava, obje strane su istaknule njihov interes za tu vrstu morskih bogatstava, Ibid., str. 70, para. 72. i 73.

¹⁴⁸ Spor o razgraničenju između Kanade i SAD-a u prostoru zaljeva Maine, I.C.J. Reports, 1984., str. 313, para 157.

¹⁴⁹ Ibid., str. 303. para. 123.

¹⁵⁰ Ibid., str. 327. para. 194.

¹⁵¹ Ibid., str. 327. para. 195.

¹⁵² Ibid., str. 328. para. 196.

¹⁵³ Vidi: Spor o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001., para. 217.

¹⁵⁴ Ibid., para 231.

¹⁵⁵ Presuda u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str. 60. para. 49.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Vidi: Arbitražnu presudu u sporu o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Velike Britanije i Francuske, ILM 1979., br. 18., str. 45., para. 70.

¹⁵⁸ Vidi: Arbitražnu presudu u sporu o razgraničenju morskih prostora između Kanade i Francuske (St. Pierre i Miquelon), str. 293., para. 99.

¹⁵⁹ Vidi supra poglavlje IV. "Pitanje proglašenja EEZ-a".

¹⁶⁰ Međunarodni sud je rekao da razgraničenje mora biti uređeno sporazumom država, i to ili izravnim zaključivanjem ugovora ili ukoliko je potrebno nekom alternativnom metodom, koja se također mora zasnivati na sporazumu. Vidi: Presudu u sporu o razgraničenju između Kanade i SAD-a u prostoru zaljeva Maine, I.C.J. Reports, 1984., str. 292. para. 89.

¹⁶¹ Ugovor o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između SFRJ i Italije, potpisan 1968., SI. I. SFRJ 1970., br. 28.

¹⁶² Vidi o tome: supra poglavlje V "Razgraničenje EEZ-a".

¹⁶³ Primjere različitih granica vidi supra poglavlje V.

¹⁶⁴ Vidi: Spor o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001., para 231.

¹⁶⁵ Vidi: Presudu u sporu o razgraničenju na moru između Grenlanda i otoka Jan Mayen (Danska v. Norveška), I.C.J. Reports, 1993., str.

79., para. 91.

¹⁶⁶ Vidi: Spor o morskom razgraničenju i teritorijalnim pitanjima između Katara i Bahreina, I.C.J. Reports, 2001., para. 173.

¹⁶⁷ Vidi: Presuda o razgraničenju epikontinentalnog pojasa između Libije i Malte, I.C.J. Reports, 1985., str. 33., para. 33.

¹⁶⁸ **Ibid.**